

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv. B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Tq. Ashti, Dist. Beed (Pin 414203) ☎ 282532, 282101

NAAC "B⁺⁺" GRADE

President Er. K.B. Hambarde

Principal Dr. S.R. Nimbore

No. ABDHMA / 202 - 202

Date / /20

API Committee
Academic Year 2016-17 to 2020-21

Sr. No.	Name	Designation
1	Dr. B. S. Waghmare	Coordinator
2	Prof. D. P. Mundhe	Member
3	Dr. S.M. Wangujare	Member
4	Prof. S.A. Mutkule	Member
5	Dr. A.B. Shinde	Member

Principal
Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal Ashti, Dist Beed

Ashti taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Adv. B.D. Hambarde Mahavidyalaya Ashti

Tal. Ashti Dist. Beed

Academic Performance Indicator (API) Committee

Academic Year : 2020-2021

Sr. No.	Name of the Teacher	Table I (Category II)	Table II (Category III)
1	Dr. S. R. Nimbore	Good	70
2	Shri. J. M. Pathan	Good	60
3	Shri. M. C. Talware	Good	55
4	Dr. R. T. Sontakke	Good	23
5	Shri. D. P. Mundhe	Good	58
6	Dr. A. B. Shinde	Good	65
7	Shri. S. A. Mutkule	Good	60
8	Smt. S. M. Khude	Good	45
9	Dr. S. A. Wangujare	Good	68
10	Dr. B. S. Waghmare	Good	95
11	Dr. S. M. Wandhare	Good	50
12	Dr. B. N. Mutkule	Good	65
13	Shri. N. N. Nanwate	Good	45
14	Shri. M. K. Shirsath	Good	100
15	Shri. R. S. Satbhai	Good	70
16	Dr. S. G. Gopane	Good	40
17	Shri. R. E. Bharudkar	Good	55
18	Shri. A. N. Jagdale	Good	40
19	Smt. S. B. Narote	Good	30
20	Shri. G. S. Walke	Good	40
21	Shri. A. V. Jogadand	Good	32
22	Shri. J. M. Ralebhat	Good	50
23	Shri. S. B. Kolhe	Good	35
24	Shri. R. H. Karande	Good	40
25	Shri. C. D. Kokane	Good	30

Principal

Adv. B.D. Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

26	Shri. S. A. Sangale	Good	42
27	Shri. S. B. Bhandwalkar	Good	48
28	Shri. C. D. Madake	Good	40
29	Shri. A. B. Khose	Good	50
30	Shri. B. S. Ukale	Good	30
31	Shri. V. S. Chaudhari	Good	45
32	Shri. R. R. Aaglave	Good	42
33	Shri. S. L. Kokane	Good	35
34	Shri. J.S. Sayyad	Good	38
35	Shri. N. D. Palve	Good	34
36	Shri. B. B. Damare	Good	40
37	Shri. S. C. Karande	Good	45
38	Shri. B. P. Salave	Good	30
39	Shri. P.C. Jaiswal	Good	42
40	Shri. K.B. Nikalje	Good	50
41	Dr. M.A. Jagtap	Good	55
42	Shri. V. A. Tarte	Good	32
43	Kum. R. R. Brahmadandi	Good	40
44	Kum. Sarika Tarte	Good	42

Principal
Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Arts, Commerce & Science College Ashti

Tal. Ashti Dist. Beed

Academic Performance Indicator (API) Committee

Academic Year : 2019-2020

Sr. No.	Name of the Teacher	API Score
1	Dr. S. R. Nimbore	280
2	Shri. J. M. Pathan	192
3	Shri. M. C. Talware	180
4	Dr. R. T. Sontakke	175
5	Shri. D. P. Mundhe	186
6	Dr. A. B. Shinde	172
7	Shri. S. A. Mutkule	183
8	Smt. S. M. Khude	165
9	Dr. S. A. Wangujare	189
10	Dr. B. S. Waghmare	196.4
11	Dr. S. M. Wandhare	202
12	Dr. B. N. Mutkule	200
13	Shri. N. N. Nanwate	187
14	Shri. M. K. Shirsath	250
15	Shri. R. S. Satbhai	175
16	Dr. S. G. Gopane	210
17	Shri. R. E. Bharudkar	218
18	Shri. A. N. Jagdale	130
19	Smt. S. B. Narote	137
20	Shri. G. S. Walke	185
21	Shri. A. V. Jogadand	166
22	Shri. J. M. Ralebhat	130
23	Shri. S. B. Kolhe	137
24	Shri. R. H. Karande	185
25	Shri. C. D. Kokane	166

26	Shri. S. A. Sangale	170
27	Shri. S. B. Bhandwalkar	145
28	Shri. C. D. Madake	165
29	Shri. A. B. Khose	133
30	Shri. B. S. Ukale	178
31	Shri. V. S. Chaudhari	170
32	Shri. R. R. Aaglave	145
33	Shri. S. L. Kokane	130
34	Shri. J.S. Sayyad	160
35	Shri. N. D. Palve	130
36	Shri. B. B. Damare	137
37	Shri. S. C. Karande	185
38	Shri. B. P. Salave	166
39	Shri. P.C. Jaiswal	173
40	Shri. K.B. Nikalje	135
41	Dr. M.A. Jagtap	184
42	Shri. V. A. Tarte	150
43	Kum. R. R. Brahmadandi	146
44	Kum. Sarika Tarte	178

PRINCIPAL
Arts, Commerce & Science
College, Ashi (Beed) (M.S.)

Ashti taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Arts, Commerce & Science College Ashti

Tal. Ashti Dist. Beed

Academic Performance Indicator (API) Committee

Academic Year : 2018-2019

Sr. No.	Name of the Teacher	API Score
1	Dr. S. R. Nimbore	210
2	Shri. J. M. Pathan	153
3	Shri. M. C. Talware	190
4	Dr. R. T. Sontakke	160
5	Shri. D. P. Mundhe	181
6	Dr. A. B. Shinde	162.17
7	Shri. S. A. Mutkule	141.93
8	Smt. S. M. Khude	212
9	Dr. S. A. Wangujare	182.27
10	Dr. B. S. Waghmare	166
11	Dr. S. M. Wandhare	133.8
12	Dr. B. N. Mutkule	194
13	Shri. N. N. Nanwate	413.91
14	Shri. M. K. Shirsath	408
15	Shri. R. S. Satbhai	177
16	Dr. S. G. Gopane	331.89
17	Shri. R. E. Bharudkar	274.37
18	Shri. A. N. Jagdale	130
19	Smt. S. B. Narote	137
20	Shri. G. S. Walke	185
21	Shri. A. V. Jogdand	166
22	Shri. J. M. Ralebhat	150
23	Shri. S. B. Kolhe	146
24	Shri. R. H. Karande	130
25	Shri. C. D. Kokane	137

26	Shri. S. B. Bhosale	185
27	Shri. S. A. Sangale	166
28	Shri. S. B. Bhandwalkar	173
29	Shri. A. D. Humbe	135
30	Shri. A. B. Khose	184
31	Shri. C. D. Madake	150
32	Shri. B. S. Ukale	146
33	Shri. V. S. Chaudhari	145
34	Shri. R. R. Aaglave	170
35	Shri. S. L. Kokane	145
36	Shri. R. R. Sagar	165
37	Shri. N. D. Palave	133
38	Dr. M. A. Jagtap	178
39	Shri. S. C. Karande	170
40	Shri. B. P. Salave	145
41	Smt. A. D. Shinde	130
42	Shri. P.C. Jaiswal	160
43	Shri. B.B. Damare	133

PRINCIPAL
Arts, Commerce & Science
College, Ashif (Bead) (M. C.)

Ashti taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Arts, Commerce & Science College Ashti

Tal. Ashti Dist. Beed

Academic Performance Indicator (API) Committee

Academic Year : 2017-2018

Sr. No.	Name of the Teacher	API Score
1	Dr. S. R. Nimbore	194
2	Shri.S.B. Kakade	170
3	Shri. J. M. Pathan	125
4	Shri. M. C. Talware	120
5	Dr. R. T. Sontakke	182.06
6	Shri. D. P. Mundhe	146.06
7	Dr. A. B. Shinde	162.06
8	Shri. S. A. Mutkule	164.76
9	Smt. S. M. Khude	173
10	Dr. S. A. Wangujare	182.27
11	Dr. B. S. Waghmare	154
12	Dr. S. M. Wandhare	154.8
13	Dr. B. N. Mutkule	166
14	Shri. N. N. Nanwate	282.41
15	Shri. M. K. Shirsath	182
16	Shri. R. S. Satbhai	166
17	Dr. S. G. Gopane	198
18	Shri. R. E. Bharudkar	175.8
19	Shri. R. B. Dhobale	173
20	Smt. S. B. Narote	135
21	Shri. G. S. Walke	184
22	Shri. S. P. Gadekar	130
23	Shri. J. M. Ralebhat	137
24	Shri. S. B. Kolhe	185
25	Shri. P. S. Chavan	166

26	Shri. C. D. Kokane	173
27	Shri. S. B. Bhosale	135
28	Dr. N. K. More	184
29	Shri. S. B. Bhandwalkar	150
30	Shri. A. D. Humbe	146
31	Shri. A. B. Khose	170
32	Shri. S. S. Nimbalkar	145
33	Shri. Ravindrea Jalindar Mule	165
34	Shri. B. S. Ukale	133
35	Shri. V. S. Chaudhari	178
36	Shri. R. R. Aaglave	170
37	Shri. S. L. Kokane	145
38	Shri. R. R. Sagar	130
39	Shri. M. S. Khilare	160
40	Shri. B. B. Damare	130
41	Shri. S. C. Karande	160
42	Shri. B. P. Salave	135
43	Shri. P.C. Jaiswal	184
44	Smt. A.D. Shinde	130
45	Dr. M.A. Jagtap	160

PRINCIPAL
Arts, Commerce & Science
College, Ashfi (Beed) (M.S.)

Ashti taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Arts, Commerce & Science College Ashti

Tal. Ashti Dist. Beed

Academic Performance Indicator (API) Committee

Academic Year : 2016-2017

Sr. No.	Name of the Teacher	API Score
1	Dr. S. R. Nimbore	215
2	Shri. S. B. Kakade	160
3	Shri. S. M. Dahifale	155
4	Shri. J. M. Pathan	115
5	Shri. M. C. Talware	160
6	Dr. R. T. Sontakke	170
7	Shri. D. P. Mundhe	175
8	Dr. A. B. Shinde	168
9	Dr. S. A. Mutkule	190
10	Smt. S. M. Khude	147
11	Dr. S. A. Wangujare	197
12	Dr. B. S. Waghmare	172.6
13	Dr. S. M. Wandhare	156.88
14	Dr. B. N. Mutkule	133.8
15	Shri. N. N. Nanwate	260
16	Dr. M. K. Shirsath	164
17	Dr. R. S. Satbhai	167
18	Dr. S. G. Gopane	188
19	Shri. B. S. Ukale	170
20	Shri. B. B. Damare	145

21	Shri. C. D. Kokane	130
22	Shri. C. D. Madake	160
23	Shri. G. B. Jadhav	170
24	Shri. J. M. Ralebhat	145
25	Dr. M. A. Jagtap	165
26	Shri. M. S. Khilare	133
27	Smt. M. B. Hajare	178
28	Shri. P. C. Jaiswal	139
29	Shri. R. B. Dhobale	130
30	Shri. R. R. Aaglave	137
31	Shri. R. N. Pokale	185
32	Shri. S. B. Bhandwalkar	166
33	Shri. S. B. Kolhe	173
34	Shri. S. C. Karande	135
35	Shri. S. S. Nimbalkar	184
36	Shri. S. L. Kokane	150
37	Smt. S. G. Narote	146

PRINCIPAL
Arts, Commerce & Science
College, Ashif (Bead) (M.S.)

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD. 431001.**

Name of College:- ATSPM's Adv. B. D. Hambarde Mahavidyalaya, Ashti

**Self-Assessment-Cum-Performance Appraisal Forms
API - PBAS Proforma**

**CAS Promotion for Assistant Professor (Level 11) in Colleges
For
Faculty of *History***

Reference: i) The Gazette of India: Extraordinary, Part III Section 4 dated 18th July, 2018
ii) Government of Maharashtra Misc. – 2018.CR 56/18/ UNII date 8th March, 2019

ACADEMIC YEAR: 2020-21

PART A: GENERAL INFORMATION AND ACADEMIC BACKGROUND

1	Name (in Block Letters) :	DR. SAKHARAM MARUTI WANDHARE
2	Department :	History
3	Current Designation & Academic Level :	Assistant Professor, Level 11
4	Date of last Promotion	-----
5	Which position and Academic Level are you an applicant under CAS :	Assistant Professor, Level 12
6	Date of eligibility for promotion :	13/02/2024
7	Address (With Pin code)	ATSPM's Adv. B. D. Hambarde Mahavidyalaya, Ashti, Dist- Beed
	Telephone / Mobile No :	09767421323
	E-mail :	Smwandhare123@gmail.com

8. Academic Qualifications (UG & PG):

Examinations	Name of the Board / University	Year of Passing	Percentage of Marks Obtained	Division / Class / Grade	Subject
U.G.	Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad	1998	54.06%	II	History
P.G.	Pune University, Pune	2001	57.75%	I	History

09. Research Degree(s):

Degrees	Title	Date of Award	Name of University
Ph.D.	Beed Jilhyatil Rajkiya Ithiyas	13/11/2013	Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad
M.Phil	Hydrabad Mukti Sangramat Beed Jilhyache Yogdan, Vishesh Sandharbh Patoda Taluka	27/01/2009	Alagapa University, Karaikudi

10. Appointments held prior - joining this institution: (Please attach relevant certificates of service / experience)

Designation	Name of Employer	Essential Qualifications for the post at the time of Appointment	Nature of Appointment (Regular / Fixed term / Temporary / Adhoc)	Date of Joining	Date of Leaving	Salary with Grade	Reason of leaving
--	--	-	-	--	--	--	--

11. Posts held after appointment at this institution:

Designation	Department	Date of Joining		Grade Pay / Pay Matrix Level
		From	To	
Assistant Professor	History	13/02/2015	13/12/2021	11

12. Period of teaching experience:

P.G. Classes (In Years): 0

U.G. Classes (In Years): 06

13. **Research Experience excluding years spent in M. Phil. / Ph. D. (In Years):** 04 years

14. **Fields of Specialization under the Subject / Discipline:** History

15. **Human Resource Development Center Orientation / Refresher Course / FDP/ MOOC /**
One-

Name of the Course	Place	Duration	Name of Organizer
Orientation Programme	UGC-HRDC Centre, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad	21/08/2017 to 19/09/2017	UGC,Academic Staff College, University of Aurangabad
Refresher Course	UGC-HRDC Centre, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad	10/12/2018 to 29/12/2018	UGC,Academic Staff College, University of Aurangabad

PART B: ACADEMIC PERFORMANCE INDICATORS (API)

Based on the teacher's self-assessment, API scores are proposed for (1) teaching related activities; domain knowledge; (2) Involvement in University / College student's related activities / research activities. The minimum API score required by teachers from this category is different for different levels of promotion. The self- assessment score should be based on objectively verifiable records. It shall be finalized by the Screening Cum Evaluation / Selection Committee. University may detail the activities, in case institutional specificities require, and adjust the weightages without changing the minimum total API scores required under this category

Table 1

Assessment Criteria and Methodology for University/College Teachers

Category	Name of Activity	Unit of Calculation		Self-Appraisal Grading For Assistant Professor / Associate Professor / Professor	Verified API Grading by Committee
		Actual Class spent per year	% of Teaching		
	(1)	(2)	(3)	(4)	
	Teaching: (Number of classes taught/total classes assigned) x100% (Classes taught includes sessions on tutorials, lab and other teaching related activities)	590/630x100	93.33	i) Good: 80 % & above. ii) Satisfactory :Below 80% but 70% & above iii) Not satisfactory : Less than 70%	
1	Teaching: Black board	205			
	Teaching: ICT based	255			
	Practical / Laboratory	--			
	Tutorials / Assignments / Project	18			
	Field Work	00			
	Group Discussion	22			
	Seminars	14			
	Remedial Teaching	31			
	Clarifying doubts within and outside the class hours	17			
	Additional teaching to support counseling and mentoring	26			
	Total Actual hours spent	588			

2. Involvement in the University/College students related activities/research activities

	Activities	Specify Actual participation in year	Total days Spent per year	Self-Appraisal Grading For Assistant Professor / Professor	Verified API Grading by Committee
	(1)	(2)	(3)	(4)	
	Involvement in the University/College students related activities/research activities			i) Good : Involved in at least 3 activities ii) Satisfactory : 2 activities iii) Not-satisfactory : Not involved / under- taken any of the activities Note: Number of activities can be within or across the broad categories of activities.	
2	(a) Administrative responsibilities such as Head, Chairperson /Dean / Director / Coordinator, Warden, etc.	1. Coordinator, Parent Teacher Welfare Association	16	Good	
		2. Coordinator, Cleaning Committee	39		
		3. Member, Alumni Committee	63		
		4. Member, Admission Committee	42		
		5. Member, Discipline Committee	52		
	(b) Examination and evaluation duties assigned by the	Paper Assessment	36		

	college / university or attending the examination paper evaluation.				
	i) Question Paper Setting		--	Good	
	ii) Invigilation/ Supervision	Invigilation	12		
	iii) Flying Squad	---	---		
	iv) CS/ ACS/ Custodian	--	--		
	v) CAP Director/ Assistant Director	---			
	vi) Unfair Menace Committee	---			
	vii) Grievance Committee	---			
	viii) Internal Assessment	Internal Assessment	--		
	ix) External Assessment	--	--		
	x) Re-valuation	---	--		
	xi) Result Preparation (College Level for Internal Assessment)	---	---		
	xii) M. Phil., Ph. D. thesis evaluation / any other	---	---		
	(c) Student related co-curricular, extension and field based activities such as student clubs, career counseling, study visits, student seminars and other events, cultural, sports, NCC, NSS and community services.	1. Tree Plantation 2. Quiz Competition 3. Elocution Competition 4. Debate Competition	14		
	(d) Organizing seminars / conferences/ Workshops, etc and other college/university activities.	----	---		
	(e) Evidence of actively involved in guiding Ph.D. students				
	i) No. of Registered candidate :	---	---		
	ii) No. of Awarded Candidates:				

	(f) Conducting Minor Or Major Research Project sponsored by national or international agencies. i) Above 10 Lacs: ii) Below 10 Lacs	---	---		
	(g) At least one single or joint publication in peer-reviewed or UGC list of Journals. i) No. of Papers Published (Single author): ii) No. of Papers Published (Joint author):	--	---		
Overall Grading (Attached List) Good: Good in teaching and satisfactory or good in activity at S.No.2. Or Satisfactory: Satisfactory in teaching and good or satisfactory in activity at S.No.2. Not Satisfactory: If neither good nor satisfactory in overall grading.				Good	

Note: For the purpose of assessing the grading of Activity at Serial No. 1 and Serial No. 2, all such periods of duration which have been spent by the teacher on different kinds of paid leaves such as Maternity Leave, Child Care Leave, Study Leave, Medical Leave, Extraordinary Leave and Deputation shall be excluded from the grading assessment. The teacher shall be assessed for the remaining period of duration and the same shall be extrapolated for the entire period of assessment to arrive at the grading of the teacher. The teacher on such leaves or deputation as mentioned above shall not be put to any disadvantage for promotion under CAS due to his/her absence from his/her teaching responsibilities subject to the condition that such leave/deputation was undertaken with the prior approval of the competent authority following all procedures laid down in these regulations and as per the acts, statutes and ordinances of the parent institution.

Table 2

Methodology for University and College Teachers for calculating Academic / Research Score

CATEGORY-III: RESEARCH AND ACADEMIC CONTRIBUTIONS

Based on the teacher's self-assessment, API scores are proposed for research and academic contributions. The minimum API scores required for teachers from this category are different for different levels of promotion in universities and colleges. The self-assessment score shall be based on verifiable records and shall be finalized by the screening cum evaluation committee for the promotion of Assistant Professor to higher grades and Selection Committee for the promotion of Assistant Professor to Associate Professor and Associate Professor to Professor and for direct recruitment of Associate Professor and Professor.

(Assessment must be based on evidence produced by the teacher such as: copy of publications, project sanction letter, utilization and completion certificates issued by the University and acknowledgements for patent filing and approval letters, students' Ph.D. award letter, etc.,)

(1) Research Papers in Peer-Reviewed or UGC listed Journals: (Please refer points as per UGC notification)

Sr. No.	Title of paper	Journal Name, Page nos., Vol. no., Year of publication	ISSN / ISBN NO.	Impact Factor if any (with if agency)	No. of Co-Authors	Whether Principal Author / Supervisor/ Co-supervisor	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	Bhartiya Ithihasatil Prabodhan Chalvaltilil Mhatva	B. Adhar, International Peer Reviewed Indexed Research Journal, Issue: 235, June 2020	ISSN: 2278-9305	7.675 (SJIF)	Single	Principal Author	25		
2	Beed Jilhyachya Rajkarnat Gopinathrao Mundhe Yanche Yogdan	Vidyawarta, International Multilingual Research Journal, Issue 1, June 2020	ISSN: 2319-9318	7.041	Single	Principal Author	25		
Total (1)							50		

(2) (a) Publications (other than Research papers) (Books, Chapters in Books)

(i) Books Published with ISSN / ISBN number

International Publisher: 12 points per Book for Single Author

National Publisher: 10 points per Book for Single Author

Sr. No.	Title of Book with no. of papers	Publishers name with ISSN/ISBN / NO.	International / National Publisher	No. of Co-Author	Whether Principal Author / Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (2)(a)(i):						--	--	--

(2) (a)(ii) Chapter in Edited Book with ISSN / ISBN

(5 points per Chapter)

Sr. No.	Title of Chapter with Page Nos.	Name of Book	Publisher Name & ISSN / ISBN NO.	No. of Co-Author	Whether Principal Author / Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	---	--	--	--	--	--	--	--
					Total: (2)(a)(i):			

(2) (a) (iii) Editor of Book with ISSN / ISBN

Editor of Book by International Publisher: 10 points per Book for Single

Author Editor of Book by National Publisher: 8 points per Book for Single Author

Sr. No.	Title of Book with Page Nos.	Publisher Name & ISSN / ISBN NO.	International Publisher	No. of Co-Authors	Whether Principal Author / Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--
					Total (2)(a)(i):			

(2) (b) Translation works in Indian and Foreign Languages by qualified faculties

(3 points per Chapter or Research paper)

(8 points per Book)

Sr. No.	Title of Book with Page Nos.	Publisher Name & ISSN / ISBN NO.	International Publisher	No. of Co-Authors	Whether Principal Author / Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
---------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------	-------------------	--------------------------------------	----------------------	--------------------	--------------------------------

1	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total(2)(b)						--	--	--
Total (2) : (2)(a)(i) + (2)(a)(ii) + (2)(a)(iii) + (2)(b)						--	--	--

(3) Creation of ICT mediated Teaching Learning pedagogy and content and development of new and innovative courses and curricula

(3)(a) Development of Innovative pedagogy: (5 points per Innovative pedagogy)

Sr. No.	Title of Innovative pedagogy	Sponsored Agency if any	Types of Teaching-Learning Environments: Face-to-face/ Networked/ Open and distance/Virtual / if any	Specify ICTs resources: web link : YouTube Videos- Audios/ Smart Classroom / Simulation Games/ Blogging/ Online Discussion Forums / Virtual Laboratories Telecast / Picture / Models / Charts if any	Date of approval from authority	Date of Implementation	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
Subtotal (3)(a)							00		

(3) (b) Design of new curricula and courses: (02 points per curricula / Course)

Sr. No.	Name of Programme where curricula introduced	Title of new curricula and courses	Specify ICTs resources: web link / You tube link: Audio/ Video/ Telecast Picture Model /Charts if any	Date of approval from authority	Date of Implementation	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--
Subtotal (3)(b)								

(3) (c) MOOCs:

(3) (c) (i) Development of complete MOOCs in 4 quadrants (4 credit course) (20 per curricula / Course)

(In case of MOOCs of lesser credits 05 marks / credit)

Sr. No.	Name of Programme where curricula introduced	Course Credits	Title of new MOOC curricula	Specify ICTs resources: web link / You tube link:/Audio/ Video/ Telecast Picture Model /Charts if any	Date of approval from authority if any	Date of Implementation	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Subtotal (3)(a)									

(3) (c) (ii) MOOCs (Developed in 4 quadrants) per module/lecture (5points per module / lecture)

Sr. No.	Name of Programme where curricula introduced	Course Credits	Title of new MOOC curricula	Specify ICTs resources: web link / You tube link:/Audio/ Video/ Telecast Picture Model /Charts if any	Date of approval from authority if any	Date of Implementation	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Subtotal (3)(c)(a)									

(3) (c) (iii) Content writer/subject matter expert for each module of MOOCs (at least one quadrant)

(2 points per curricula / Course)

Sr. No.	Name of Programme & Course where content is introduced	Course Credits	Title of new MOOC curricula	Specify ICTs resources: web link / You tube link:/Audio/ Video/ Telecast Picture Model /Charts if any	Date of approval from authority if any	Date of Implementation	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Subtotal (3)(c)(a)									

(3) (c) (iv) Course Coordinator for MOOCs (4 credit course) (8 points per curricula / Course)
(In case of MOOCs of lesser credits 02 marks / credit)

Sr. No.	Name of Programme & Course	Course Credits	Title of new MOOC curricula	Specify ICTs resources: web link / You tube link:/Audio/ Video/ Telecast Picture Model /Charts if any	Date of approval from authority if any	Date of Implementation	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Subtotal (3)(c)(iv)									
Total (3)(c) : (3)(c)(i) + (3)(c)(ii) + (3)(c)(iii) + (3)(c)(iv)									

(3) (c) (iv) Course Coordinator for MOOCs (4 credit course) (8 points per curricula / Course)
(In case of MOOCs of lesser credits 02 marks / credit)

Sr. No.	Name of Programme & Course	Course Credits	Title of new MOOC curricula	Specify ICTs resources: web link / You tube link:/Audio/ Video/ Telecast Picture Model /Charts if any	Date of approval from authority if any	Date of Implementation	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Subtotal (3)(c)(iv)									
Total (3)(c) : (3)(c)(i) + (3)(c)(ii) + (3)(c)(iii) + (3)(c)(iv)									

(3) (d) : e-Content

(3) (d) (i) Development of e-Content in 4 quadrants for a complete course/e-book
(12 points per curricula / Course)

Sr. No.	Title of e-Content course/ e-book with no. of pages, ISSN / ISBN NO. if any	Name of Programme & Course to which introduced	Specify ICTs resources: web link	Whether Peer reviewed	No. of Co-Authors	Whether Principal Author /Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (3)(d)(i)									

(3) (d) (ii) e-Content (developed in 4 quadrants) per module Course)**(5 points per module /**

Sr. No.	Title of e-Content course/ e-book with no. of pages, ISSN / ISBN NO. if any	Name of Programme & Course to which introduced	Specify ICTs resources: web link	Whether Peer reviewed	No. of Co-Authors	Whether Principal Author /Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (3)(d)(ii)									

(3) (d) (iii) Contribution to development of e-content module in complete course/paper/e-book**(at least one quadrant)****(2 points per module / Course)**

Sr. No.	Title of e-Content course/ e-book with no. of pages, ISSN / ISBN NO. if any	Name of Programme & Course to which introduced	Specify ICTs resources: web link	Whether Peer reviewed	No. of Co-Authors	Whether Principal Author /Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (3)(d)(iii)									

(3) (d) (iv) Editor of e-content for complete course/ paper /e-book Course / paper)**(10 points per**

Sr. No.	Title of e-Content course/ e-book with no. of pages, ISSN / ISBN NO. if any	Name of Programme & Course to which introduced	Specify ICTs resources: web link	Whether Peer reviewed	No. of Co-Authors	Whether Principal Author /Co-Author	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (3)(d)(iv)									
Total (3) (d): (3)(d)(i) + (3)(d)(ii) + (3)(d)(iii) + (3)(d)(iv)									
Total (3): (3)(a) + (3)(b) + (3)(c) + (3) (d)							00		

(4) Research Score:**(4) (a) Research guidance: (Ph.D. : 10 points per degree awarded & 05 per thesis submitted**

Sr. No.	Sr. No.	Number of Candidate Enrolled	No. of Thesis Submitted with dates	No. of Candidate Degree Awarded with dates	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
	M. Phil. /P.G. Dissertation	--	--	--	--	--	--
	Ph.D.	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (4)(a)							

(M. Phil. / P.G dissertation: 2 points per degree awarded)**(4) (b) Research Projects Completed: A: More than 10 lakhs (10 points per Project)
B: Less than 10 lakhs (5 points per Project)**

Sr. No.	Type of Project : A / B	Title of Project	Sponsored Agency	Date of Completion	Whether Co-PI	Grant Received (Rs.)	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
2	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (4)(b)									

**(4) (c) Research Projects Ongoing: A: More than 10 lakhs (5 points per Project)
B: Less than 10 lakhs (2 points per Project)**

Sr. No.	Type of Project : A / B	Title of Project	Sponsored Agency	Date of Completion	Whether Co-PI	Grant Received (Rs.)	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
2	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (4)(c)									

(4) (d) Consultancy:

Sr. No.	Title of Consultancy Project	Sponsored Agency	Date of Starting	Amount Mobilized (Rs. Lakh)	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--
2	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (4)(d)							
Total (4) : (4)(a) + (4)(b) + (4)(c) + (4)(d)							

(5) (a) Patents (10 points per International Patent and 7 points per National Patent)

Sr. No.	Title of patent Project	Patent Number	Sponsored Agency if any	Date of Award	International National	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (5)(a)								

- (5) (b) *Policy Document (Submitted to an International Body/Organization like UNO/UNESCO/ World Bank/International Monetary Fund etc. or Central Government or State Government)

A: International (10 points per Policy Document)
 B: National (7 points per Policy Document)
 C: State (5 points per Policy Document)

Sr. No.	Title of Policy Document	Name of Submitted Agency	International / National / State	Policy Document Number	Date of Acceptance	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
1	--	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (5)(b)								

(5) (c) Awards/Fellowship:

A: International (7 points per Awards/Fellowship)
 B: National (5 points per Awards/Fellowship)

Sr. No.	Name of Award / Fellowship	Date of Received	International / National	Name of Awardees Academic Body / Association	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
	--	--	--	--	--	--	--
Sub Total: (5)(c)							
Total (5) : (5)(a) + (5)(b) + (5)(c)							

(5) (b) *Invited lectures / Resource Person/ paper presentation in Seminars/ Conferences / Full Paper in Conference Proceedings (Paper presented in Seminars/Conferences and also published as full paper in Conference Proceedings will be counted only once)

International (Abroad): (7 points per Seminars/ Conferences)

International (within Country): (5 points per Seminars/ Conferences)

National: (3 points per Seminars/ Conferences)

State / University Level: (2 points per Seminars/ Conferences)

Sr. No.	Title of Presentation in Academic Session	Title of Conference / Seminar	Mode of Presentation Invited Lectures /Resource Person / Paper presentation	Name of Organizer	Whether International (Abroad) / International (within Country) / National / State / University Level	Self-Appraisal Score	API Score Verified	Page No. of Relevant Documents
Total (6) :						00		

Note: The Research score for research papers would be augmented as follows: Peer-Reviewed or UGC-listed Journals (Impact factor to be determined as per Thomson Reuters list):

i) Paper in refereed journals without impact factor - 5 Points ii) Paper with impact factor less than 1 - 10 Points iii) Paper with impact factor between 1 and 2 - 15 Points iv) Paper with impact factor between 2 and 5 - 20 Points v) Paper with impact factor between 5 and 10 - 25 Points vi) Paper with impact factor >10 - 30 Points

a) Two authors: 70% of total value of publication for each author.

b) More than two authors: 70% of total value of publication for the First/Principal/Corresponding author and 30% of total value of publication for each of the joint authors.

Joint Projects: Principal Investigator and Co-investigator would get 50% each.

Note:

- Paper presented if part of edited book or proceeding then it can be claimed only once.
- For joint supervision of research students, the formula shall be 70% of the total score for Supervisor and Co-supervisor, both shall get 7 marks each.
- *For the purpose of calculating research score of the teacher, the combined research score from the categories of 5(b). Policy Document and 6. Invited lectures/Resource Person / Paper presentation shall have an upper capping of thirty percent of the total research score of the teacher concerned.
- The research score shall be from the minimum of three categories out of six categories.

**Summary 7 (Category III)
Academic / Research Score**

Details of Academic & Research activities	Self-Appraisal Score	API Score Verified by Committee	Remarks
(1) Research Papers in Peer-Reviewed or UGC listed Journals	50		
(2) Publications (other than Research papers)	00		
(3) Creation of ICT mediated Teaching Learning pedagogy and content and development of new and innovative courses and curricula	00		
(4) Research guidance/ Projects Completed / Projects Ongoing/ Consultancy	00		
(5) Patents / Policy Document / Awards/Fellowship	00		
(6) Invited lectures / Resource Person/ paper presentation in Seminars / Conferences/full paper in Conference Proceedings	00		
Grand Total of Table 2	50		

IV SUMMARY OF API SCORES:

Category	Criteria	Annual API Score
Category II	Activities: Overall Grading 1. Teaching 2. Involvement in the University / College students related activities research activities	Good
Table 2 (Category III)	Academic/Research Score	50

List of Enclosures: (Please attach copies of certificates and / or letters sanction orders, papers etc. wherever Necessary)

UNDERTAKING

I **Dr. Suhas Ganpat Gopane** undertakes that the information provided is correct as per records submitted by me to College / Institute / University and documents enclosed along with the duly filled in PBAS Proforma.

Date :

Dr. Sakharam Maruti Wandhare
(Assistant Professor)

Place : .. *Ashti*

..... *Sakharam*

Date :

Signature Head of Department

Place : .. *Ashti*

Date :

Signature Director- IQAC

Place : .. *Ashti*

S. R. Nimbore
(API Committee)

S. R.
Signature of Principal
Prin. Dr. S. R. Nimbore
Principal
Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

N.B. : The individual PBAS Performa duly filled along with all enclosures, submitted for CAS promotions will be verified by the College / Institute / University as necessary and placed before the Screening Cum Evaluation Committee or Selection Committee for Assessment Verification.

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ☎282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022 / 193

Date : 12 / 05 / 2021

CERTIFICATE

This is to certify that **Dr. Wandhare S. M.** has delivered Lectures on ICT base for 255 Hours during the academic year 2020-21. Smart Board, Powerpoint Presentation, Videos, Audio by using Zoom Meeting, Google Meet.

This was helpful for the students to get detailed and updated knowledge of the subject.

Hence certified.

Principal
Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ©282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/19B

Date : 12 / 05 / 2021

CERTIFICATE

(Conduction of Test & Practical)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History has actively participated in Conduction of Test & Practical Activity in the academic year 2020-21. He has worked 18 hours for the same.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv. B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Tq. Ashti, Dist. Beed (Pin 414203) ☎ 282532, 282101

NAAC "B⁺⁺" GRADE

President Er. K.B. Hambarde

Principal Dr. S.R. Nimbore

No. ABDHMA/2021 - 2022 / 19 B

Date 12 / 05 / 20 21

CERTIFICATE

(Organizing of Group Discussion for Students)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History has organized group discussion event for students in the academic year 2020-21. He has worked 22 hours for the same.

Participation of students in group discussion may help them for boosting confidence, social awareness, updating knowledge, recent trends and overall personality development.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv. B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Tq. Ashti, Dist. Beed (Pin 414203) ☎ 282532, 282101

NAAC "B⁺⁺" GRADE

President Er. K.B. Hambarde

Principal Dr. S.R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 - 2022 / 19 B

Date 12 / 05 / 20 21

CERTIFICATE

(Organization of Students' Seminar)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History has organized students in - class seminars in the academic year 2020-21. He has worked 14 hours for the same.

The said seminars proved helpful for overall development of the students. He made use of ICT, Projector, Google Meet, Zoom Meeting, Soft material and the infrastructure of college for organization of students' seminars.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Dist. Beed - 414 203 ©282532, 282101

NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/ 19 B

Date : 12 / 05 / 20 21

CERTIFICATE

(Remedial Coaching)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History, has taught Weaker Student in Remedial Coaching Classes in the academic year 2020-21. He has worked 31 hours for the same.

Participation of students in Remedial Coaching Classes may help them for boosting confidence, social awareness, and update in subject knowledge, recent trends and overall personality development.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ©282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/ 19 B

Date : 12 / 05 / 2021

CERTIFICATE

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History has actively participation Mentoring to Student for different Competitive Examination Activity in the academic year 2020-21. He has worked 26 hours for the same.

Hence certified.

Principal
Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ☎282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022 / 19 B

Date : 12 / 05 / 2021

CERTIFICATE

This is to certify that **Dr. Wandhare S. M.** has worked as **Coordinator in Parent Teacher Welfare Association** during the academic year 2020-21.

The entire work of the committee proved helpful for student welfare and college development. He actively participated and worked according to the guidelines of the committee during the tenure. His coordination with the other members of committee is satisfactory.

He worked as a Member in Sports Committee for 16 hours in the academic year 2020-21.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ☎282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/19B

Date : 12 / 05 / 2021

CERTIFICATE

This is to certify that Dr. Wandhare S. M.. has worked as Coordinator in Cleaning Committee during the academic year 2020-21.

The entire work of the committee proved helpful for student welfare and college development. He actively participated and worked according to the guidelines of the committee during the tenure. His coordination with the other members of committee is satisfactory.

He worked as a Member in Sports Committee for 39 hours in the academic year 2020-21.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ©282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/ 19 B

Date : 12 / 05 /20 21

CERTIFICATE

This is to certify that **Dr. Wandhare S. M.** has worked as **Member in Alumni Committee** during the academic year 2020-21.

The entire work of the committee proved helpful for student welfare and college development. He actively participated and worked according to the guidelines of the committee during the tenure. His coordination with the other members of committee is satisfactory.

He worked as a Member in Sports Committee for 63 hours in the academic year 2020-21.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ☎282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/1913

Date : 12/05/2021

CERTIFICATE

This is to certify that **Dr. Wandhare S. M.** has worked as **Member in Admission Committee (B.A.)** during the academic year 2020-21.

The entire work of the committee proved helpful for student welfare and college development. He actively participated and worked according to the guidelines of the committee during the tenure. His coordination with the other members of committee is satisfactory.

He worked as a Member in Admission Committee (B.Com.) for 42 hours in the academic year 2020-21.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv. B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Tq. Ashti, Dist. Beed (Pin 414203) ☎ 282532, 282101

NAAC "B⁺⁺" GRADE

President Er. K.B. Hambarde

Principal Dr. S.R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 - 2022 / 193

Date 12/05/2021

CERTIFICATE

This is to certify that **Dr. Wandhare S. M.** has worked as **Member in Discipline Committee** during the academic year 2020-21.

The entire work of the committee proved helpful for student welfare and college development. He actively participated and worked according to the guidelines of the committee during the tenure. During Covid-19 pandemic situation he worked properly. His coordination with the other members of committee is satisfactory.

He worked as a **Member in Discipline Committee** for 52 hours in the academic year 2020-21.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Dist. Beed - 414 203 ©282532, 282101

NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/19 B

Date : 12 / 05 / 2021

CERTIFICATE

(Invigilation of Examination)

This is to certify that **Dr. Wandhare S. M.** was assigned 12 Invigilations during the Academic Year 2020-21 and all the Invigilations were carried out by him. Duration of invigilation was 26 Hours.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Dist. Beed - 414 203 ©282532, 282101
NAAC B** Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/19 B

Date : 12 / 05 / 20 21

CERTIFICATE

(Participation in Tree Plantation Activity)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History, has actively participation in Tree Plantation Activity in the academic year 2020-21. He has worked 06 hours for the same.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA
Ashti, Dist. Beed - 414 203 ©282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/19 B

Date : 12/05/2021

CERTIFICATE

(Organizing of Quiz Competition for Students)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History, has organized Quiz Competition on subject related topic for students in the academic year 2020-21. He has worked 04 hours for the same.

Participation of students in Quiz Competition on subject related topic may help them for boosting confidence, social awareness, updating knowledge, recent trends in commerce, Management and overall personality development.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Dist. Beed - 414 203 ☎282532, 282101
NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/ 19 B

Date : 12 / 05 / 20 21

CERTIFICATE

(Organizing of Elocution Competition for Students)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History, has organized Elocution Competition on subject related topic for students in the academic year 2020-21. He has worked 04 hours for the same.

Participation of students in Elocution Competition on subject related topic may help them for boosting confidence, social awareness, updating knowledge, recent trends and overall personality development.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Ashti Taluka Shikshan Prasarak Mandal's

Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Dist. Beed - 414 203 ☎282532, 282101

NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2021 -2022/ 19 B

Date : 12 / 05 / 20 21

CERTIFICATE

(Organizing of Debate Competition for Students)

This is to certify that Dr. Wandhare S. M. from the Department of History has organized Debate Competition on subject related topic for students in the academic year 2020-21. He has worked 04 hours for the same.

Participation of students in Debate Competition on subject related topic may help them for boosting confidence, social awareness, updating knowledge, recent trends in commerce and management and overall personality development.

Hence certified.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

(SJIF) Impact Factor-7.675

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

June -2020

ISSUE No-CCXXXV(235)

Prof. Virag.S.Gawande
Chief Editor :
Director
Aadhar Social Research &
Development Training Institute,
Antravati.

Dr. R.S.Satbhai
Executive Editor
Local Secretary
Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti

Guest Editor

Dr. S.R.Nimbore
Principal
Adv.B.D.Hambarde
Mahavidyalaya Ashti

Dr. Satish Kadam
President,AMIP&
Head,Dept of History
YCM,Tuljapur

Dr. Shivraj Bokade
Secretary,AMIP&
Head,Dept of History
YC,Nanded

The Journal is indexed in:
Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
International Impact Factor Services (IIFS)

Impact Factor - 7.675

ISSN - 2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

JUNE - 2020

ISSUE No - CCXXXV (235)

Prof. Virag.S.Gawande

Chief Editor :

Director

Aadhar Social Research &, Development Training Institute, Amravati.

Dr. R.S.Satbhai

Executive Editor

Local Secretary

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya Ashti

Guest Editor

Dr. S.R.Nimbore

Principal

Adv.B.D.Hambarde
Mahavidyalaya Ashti

Dr. Satish Kadam

President,AMIP&

Head,Dept of History
YCM,Tuljapur

Dr. Shivraj Bokade

Secretary,AMIP&

Head,Dept of History
YC,Nanded

Aadhar International Publication

© All rights reserved with the authors & publisher

Editorial Board

Chief Editor -

Prof.Virag S.Gawande,

Director,

Aadhar Social Research &

Development Training Institute, Amravati. [M.S.] INDIA

Executive-Editors -

❖ Dr.Dinesh W.Nichit - Principal, Sant Gadge Maharaj Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

❖ Dr.Sanjay J. Kothari - Head, Deptt. of Economics, G.S.Tompe Arts Comm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

Advisory Board -

❖ Dr. Dhnyaneshwar Yawale - Principal, Sarswati Kala Mahavidyalaya , Dahihanda, Tq-Akola.

❖ Prof.Dr. Shabab Rizvi ,Pillai's College of Arts, Comm. & Sci., New Panvel, Navi Mumbai

❖ Dr. Udaysinh R. Manepatil ,Smt. A. R. Patil Kanya Mahavidyalaya, Ichalkaranji,

❖ Dr. Sou. Parvati Bhagwan Patil , Principal, C.S. Shindure College Hupri, Dist Kolhapur

❖ Dr.Usha Sinha , Principal ,G.D.M. Mahavidyalay,Patna Magadh University.Bodhgay Bihar

Review Committee -

❖ Dr. D. R. Panzade, Assistant Pro., Yeshwantrao Chavan College, Sillod. Dist. Aurangabad (MS)

❖ Dr.Suhas R.Patil ,Principal ,government College Of Education, Bhandara, Maharashtra

❖ Dr. Kundan Ajabrao Alone ,Ranikrushna Mahavidyalaya, Darapur Tal-Daryapur, Dist-Amravati.

❖ DR. Gajanan P. Wader Principal , Pillai College of Arts, Commerce & Science, Panvel

❖ Dr. Bhagyashree A. Deshpande, Professor Dr. P. D. College of Law, Amravati

Our Editors have reviewed paper with experts' committee, and they have checked the papers on their level best to stop furtive literature. Except it, the respective authors of the papers are responsible for originality of the papers and intensive thoughts in the papers.

- Executive Editor

Published by -

❖ Prof.Virag Gawande Aadhar Publication Amravati 444604

Email : aadharpublication@gmail.com Website : www.aadharsocial.com Mobile : 9595560278

© All rights reserved with the authors & publisher

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	Indian nation in the Booker-Winner Indo-Anglian Novelists	Dr. Amit Yograj Kapoor	1
2	Fiction of Indian Booker Prize Winners: A historical approach	Dr. Abhay Shinde	7
3	Online shopping ..Its opportunities and challenges.	Mrs. Agrawal Nikita Kachrulal	9
4	Dealing With Fifth Generation Wireless Technology for Mobile Cloud Computing	Antima Bhimrao Shendge	13
5	Arun Kolatkar: A Painter of Rustic Maharashtra	Mr. Swapnil Alhat	20
6	Multidisciplinary practices in Indian Modern Art	Arun Bhagwan Suryawanshi	24
7	Government Schemes and rural development	Dr. Bhagwan Shankarrao Waghmare	28
8	Women in Natural Resource Conservation	Ku. Amrapali Eknath Bhiogade	32
9	A Comparative study of poultry industry and Indian Economy	Dr.Bhosle Vasant Keshav /Mr.Jadhav Ganesh Kantilal	38
10	Dehveli Language and Culture Of Bhils	Bhushan Arun Hirbhagat	43
11	Political System in Ancient India - A Study with reference to Neeti Texts	Dr. Bokare Tukaram Eknathrao	47
12	Medieval monastery tradition and work of Rajur monastery	Prof. Damre Shailja Shankarrao	52
13	A Study of Perception of Farmers towards Organic Farming in Jabalpur district of Mahakaushal region of Madhya Pradesh	Deepak Agrawal	55
14	Diabetes	Dr Kalpana Panditrao Korde	59
15	Dalit Movement after Dr. Babasaheb Ambedkar in India: Challenges, problems & path forward	Dr Mohini Kumari	64
16	Indian Temples and the Erotic Sculptural Art	Dr. R. R. Pimpalalle	77
17	Textile Industry in India	Dr. Sarita Dinkarrao Deshmukh	85
18	Digital Teaching-Learning: Impact On The Education System	Dr. Alka Dahikar	88
19	National Security and Climate Change	Dr. Kiran Chakre	94

170	लोकमान्य टिळक - एक बहुआयामी व्यक्तिमत्व	डॉ.स्वराली चंद्रकांत कुलकर्णी	768
171	शाहूकालीन वाघजाई दुर्लक्षित अनमोल ठेवा	प्रा. उमा उत्तम पाटील	773
172	वेदकालीन पर्यावरण जागृती- एक अभ्यास	प्रा. डॉ. उमेश अशोक साळुंखे	777
173	स्त्री शिक्षणामधील क्रांतीसुर्य महात्मा ज्योतिबा फुले यांचे कार्य आणि योगदान : एक ऐतिहासिक अभ्यास	प्रा. डॉ. वंदना राजेश शिंदे	781
174	पं. श्रीधरशास्त्री पाठक यांचा जीवन वृत्तांत	डॉ.रावसाहेब भीमराव नेरकर	786
175	स्वराज्याची राजधानी रायगड किल्ल्यातील तलाव व टाक्यावरील देवदेवतांच्या व प्राण्यांच्या प्रतिमा	विनायक महादेव माने	789
176	मराठवाडयातील मंदिरे स्थापत्यकलेचा अभ्यास	प्रा. विनायक नथुराम तत्रे	792
177	जनसामान्यांची दैवता-श्री.विठ्ठल	प्रा.सोनाली कैलास गिरी	797
178	भारतीय इतिहासातील प्रबोधन चळवळीचे महत्व	डॉ. सखाराम मारुती वाढरे	800
179	मोगल लष्करातील शस्त्रास्त्रे - एक अध्ययन	प्रा. योगेश मारोती करवाडे	803
180	जैन धर्म तत्त्वज्ञान व नीतिमुल्य	प्रा.डॉ.योगेश जगन्नाथ कोरडे	806
181	शिवकालीन न्यायव्यवस्था	प्रा.झरेकर रमेश सोनू,	809
182	लोकसंगीताचे महत्व "गीतम, वादयम् नर्तनम् च त्रयम् संगीतमयुच्यते "	प्रा.वैशाली विजय सरोदे (वाटकर)	813
183	महाराष्ट्रातील मातंग समाज चळवळ - २०२०: एक आकलन	डॉ. माणिक सोनावणे	816
184	मराठी वाङ्मयाचा प्रारंभिक इतिहास	श्री. अनिल रामचंद्र महाजन	822
109	डॉ.आंबेडकरांचे भारतातील लहान-लहान तुकड्यांमध्ये विभागलेल्या शेती विषयी विचार	गव्हादे रवि शामराव	826
185	सातारा जिल्ह्यातील शेतकऱ्याची धारण क्षमता	डॉ. अशोक शिवाजी जाधव	831
186	शहाजीराजेचे निजामशाहीशी असलेले सहसंबंधाचे अवलोकन	अमोल अंकुशराव मिठे /प्राचार्य डॉ.आर.एस.फुत्रे	836
187	भारतीय स्वातंत्र्य संग्रामात स्त्रियांना सहभाग घेण्यास सहाय्यभूत ठरलेले घटक -विशेष संदर्भ नाशिक विभाग	मंजुश्री अप्पासाहेब जाधव /डॉ. पंकजकुमार शंकर प्रेमसागर	838
188	शिवकालीन जलव्यवस्थापन व किल्ले प्रशासन	डॉ.कोकीळा अ. गावंडे	843
189	भारताच्या विकासात ग्रामीण भागाची भुमिका	प्रा.डॉ.विजया साखरे	846
190	महात्मा जोतीराव फुले यांचे समाजिक सुधारणा कार्य.	सुनिलकुमार सुखदेव शेंडे	849
191	मध्यप्रदेश के मध्य नर्मदा क्षेत्र मे व्यापारिक दृष्टिकोण से रेल मार्गों का अध्ययन (आजादी के पश्चात)	विनोद राय	853

भारतीय इतिहासातील प्रबोधन चळवळीचे महत्त्व
डॉ. सखाराम मारूती वांढरे,
इतिहास विभाग प्रमुख कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
आष्टी जि. बीड

प्रस्तावा:-

एकोणिसाव्या शतकापासून हिंदुस्तानातील अनेक नवनविन क्षेत्रात बदल घडून आले. या बदलामुळे या देशाची कायापालट होण्यास मदत झाली. एकोणिसाव्या शतकाच्या आरंभीच ईस्ट इंडिया कंपनीने भारतात आपली राजवट स्थिर केली. ब्रिटीश राजवटी बरोबरच युरोपातील प्रबोधनाच्या विचाराचेही भारतात आगमन झाले. स्वातंत्र्य, समता व बंधुता या तत्वांचा भारतीयांवर परिणाम होऊ लागला. मानवी जिवनाकडे पाहण्याचा नवा शास्त्रीय दृष्टीकोन समाजात मूळ धरू लागला. अंधश्रद्धेची जागा विवेकांनी व तर्कांनी घेतली. त्यामुळे आचार व विचारात बदल होऊ लागले. प्रत्येक गोष्टीचा चिकीत्सकपणे विचार होऊन तिचा स्वीकार होऊ लागला. मिशनरीने सुरू केलेल्या शैक्षणिक कार्यामुळे भारतीय तरूणांना उदारमतवादी, पुरोगामी विचार प्रणालीचे बाळकडू शिक्षणाच्या माध्यमातून मिळू लागले. इंग्रजी शिक्षणामुळे नवशिक्षितांची अशी एक पिढी तयार झाली. या नवशिक्षितांना हिंदूधर्मातील रूढी, अंधश्रद्धा व धर्माच्या नावाखाली चालणारी बुवाबाजी इ. गोष्टीबद्दल तिरस्कार वाटू लागला. काही नवशिक्षितांना हिंदूधर्माच्या सांस्कृतिक ठेव्यात काही अनमोल गोष्टी असून त्यात शिरलेल्या अनिष्ट चालीरिती रूढी व कर्मकांड यांना बाजूला केल्यास खऱ्या धर्मतत्वांची ओळख पटेल असे वाटू लागले. या सर्व विचारांचा परिणाम म्हणजे भारतीय समाजात सामाजिक व धार्मिक सुधारणा चळवळी सुरू झाल्या.

ब्राम्हो समाज व सामाजिक सुधारणा:-

भारतीय संस्कृतिचे पुनरुज्जीवन करण्यासाठी व हिंदू धर्मातील अनिष्ट प्रथा नष्ट करण्यासाठी राजाराम मोहन रॉय यांनी ब्राम्हो समाजाची स्थापना केली. मरगळलेल्या हिंदू समाजात नव चैतन्य आणले. हा त्या मागील त्यांचा हेतु होता. स्त्री उध्दाराचे महत्वाचे कार्य पार पाडले सती प्रथा, बालविवाह, बहूपत्नीत्व व पडदा पध्दती इ. प्रथांना ब्राम्हो समाजाने विरोध केला. ब्राम्हो समाजाच्या प्रयत्नामुळेच ब्रिटीश सरकारने सतीबंदी व सिव्हील मॅरेज ॲक्ट पास केला. अनिष्ट रूढी, प्रथा व परंपरा या विरोधात त्यांनी सभासम्मेलनातून भाषणे दिली.

आर्य समाज व सामाजिक सुधारणा:-

स्वामी दयानंद सरस्वती यांनी लाहोर या ठिकाणी आर्य समाजाची शाखा स्थापन केली. या समाजाने जातीभेद, जातीव्यवस्था, अस्पृश्यता पालन यांना विरोध दर्शविला वर्ण हा जन्मावर नव्हे तर गुणकर्मावर अवलंबून असतो असे त्यांनी सांगितले पडदा पध्दती, हुंडा पध्दती, बहुपत्नीत्व, देवदासी या प्रथांवर प्रहार करित असतानाच आंतरजातीय विवाहाचे त्यांनी समर्थन केले. बालविवाह करणे अनुचित मानले. पती निधनानंतर त्यांच्या विधवा पत्नीस सतीची सक्ती करणे ही अमानवी प्रथा असून ती बंद करण्यासाठी प्रचार मोहिम या समाजाने राबविली. या समाजातर्फे अनाथालये व विधवाश्रम काढण्यात आले. नैसर्गिक आपत्ती काळात या समाजाने आर्थिक मदत केली.

सत्यशोधक समाज व सामाजिक सुधारणा:-

सामाजिक विषमता व अन्याय शोषण यांवर आधारलेल्या प्रचालित समाजव्यवस्थेत बदल घडून आणावयाचा असेल तर त्यासाठी संघटना हवी ही गरज ओळखून २४ सप्टेंबर १८७३ रोजी पुण्यात सत्यशोधक समाजाची स्थापना म. फुलेंनी केली. सत्यशोधक समाज शाखेमधून कनिष्ठ

जातीच्या समाजामध्ये शिक्षणाचा प्रसार घडून आणणे, धार्मिक विधी पुरोहिताशिवाय पार पाडणे, सामान्य लोकांना भूतप्रेत जादूटोना इत्यादी गोष्टींच्या भीतीपासून मदत करणे.

म. फुले यांनी समाजात अन्याय धर्माच्या नावावर चाललेले शोषण या विरूद्ध आवाज उठविला. सत्यशोधक पध्दतीने २५ डिसेंबर १८७२ रोजी पहिला विवाह लावला पुराहितशाहिला विरोध करून त्यांनी पुरोहिताशिवाय सत्यशोधक पध्दतीने लग्ने लावली. सामाजिक समतेसाठी प्रदिर्घ लढा दिला. त्यांच्या या कार्यामुळे कनिष्ठ समाजात जागृती झाली.

सामाजिक सुधारणेची साधने व मार्ग:-

सुधारणा घडवून आणण्यासाठी सुधारकांनी शिक्षणावर फार मोठा भर दिला. सुधारणांसाठी सुधारकांनी हाताळलेला दूसरा महत्त्वाचा मार्ग म्हणजे लिखान. अनेक सुधारकांनी ग्रंथांच्या माध्यमातून सुधारणाविषयक विचार मांडले. भारतात वृत्तपत्रे ही पाश्चात्यांची देणगी होती. लोकसंपर्कासाठी हे साधन अतिशय प्रभावी होते. तत्कालीन सर्वच नेत्यांनी वृत्तपत्रे व नियतकालिके यांचा मोठया प्रमाणावर वापर केला. महत्त्वाची उदाहरणे सांगायची झाली तर राजाराम मोहन रॉय यांचे संवादकौमोदी, आचार्य बाळशास्त्री जांभेकरांचे दर्पण व दिग्दर्शन, लोकहितवादींची शतपत्रे, महात्मा फुल्यांच्या सत्यशोधक समाजाचे दीनबंधु, आगरकरांचे सुधारक, दक्षिणेतील विरेसलिंगम पंतलुचे हास्यसंजीवनी यांचा उल्लेख करता येईल. काही संस्था स्थापन करून संस्थात्मक पातळीवरही सुधारनाचे प्रयत्न झाले. उदा. राजाराममोहन रॉय यांचा ब्राम्होसमाज दयानंद सरस्वतीचा आर्यसमाज महाराष्ट्रातील प्रार्थना समाज न्या रानडयांच्या पुढाकारानं सुरू झालेली सामाजिक परिषद म. फुलेंचा सत्यशोधक समाज दक्षिणेतील विरेसलिंगम् पंतलुंनी स्थापना केलेला संघ संस्कारण समाजम्, स्वामी विवेकांनी स्थापन केलेले रामकृष्ण मिशन, इत्यादी सुधारणा घडवून आणण्यासाठी आदि सुधारकांनी प्रयत्न केले.

धर्मसुधारणा:-

जी गोष्ट व्यक्तीची तीन देशाची. खरी उन्नती व्हावयाची असेल तर प्रथम उन्नत धर्माचा प्रसार झाला पाहिजे. सुधारकांना प्रस्तापित धर्म प्रगतीतील अडथळा वाटला अनेकेश्वरवाद, मुर्तिपूजा, आचारधर्माचा प्रभाव, पुनर्जन्मावर विश्वास, दैववाद, रूढी-परंपरांचा प्रभाव व समाज जीवनावर धर्माचा अति पगडा ही मध्ययुगीन हिंदू समाजाची वैशिष्ट्य होती. मध्ययुगात हा धर्म खटकला नाही पण बुद्धीवाद. विवेकनिष्ठा, एकता, विज्ञाननिष्ठा, मानवतावाद, व्यक्तिस्वातंत्र्य व समता या नवीन प्रेरणा घेवून आलेल्या आधुनिक युगात नवशिक्षितांना या धर्मात अनेक दोष दिसू लागले. आता एकेश्वरवाद, विश्वधर्म, विवेकनिष्ठा मानवतावाद व एकता यावर आधारित धर्मविचार पुढे आले. सुधारकांनी भौतिकप्रगतीला महत्व दिले. धर्म व व्यवहार यांची फारकत केली. मूर्तिपूजा, रूढीपरंपरा व पोथीनिष्ठा यांना विरोध केला. या सर्व सुधारकांनी कर्मकांडामध्ये व स्वर्ग-नरक यांच्यात अडकलेल्या धर्माला आपल्या परीने शुध्द स्वरूप देण्याचा प्रयत्न केला. म्हणूनच राजाराममोहन रॉय यांनी चार वेद पाच उपनिषदे यांचे बंगालीत भाषांतर केले. रॉय यांची ब्राम्हो समाज संख्या याच धार्मिक विचारावर आधारित होती. पुढे विवेकानंदांनीही वेदांतातील कर्मवादाचा पुरस्कार केला. स्वामी दयानंद सरस्वतींनी 'वेदाकडे परत जा' असा संदेश दिला. महाराष्ट्रात विष्णूबाबा ब्रम्हचारींनी 'वेदांत धर्मप्रकाश' या आपल्या ग्रंथातून वेदांचे प्रामान्य प्रतिपादन केले. तर काहींनी सर्वसामान्य आवाक्यातील भक्तीमार्गाचा स्वीकार केला. जोतिबा फुल्यांच्या सार्वजनिक सत्यधर्माचा पाया नीतीबरोबरच भक्ती हाही होता.

या सर्व धर्मसुधारकांनी चांगल्या वागणुकीवर फार मोठा भर दिला. या सुधारकांची नीतीची कल्पना पारंपरिक नीतीकल्पनेपेक्षा वेगळी होती. धर्म व आज्ञापालन याऐवजी विवेकबुद्धी हा सुधारकप्रणीत नीतीचा आधार होता. काय चांगले काय वाईट हे कळण्याची क्षमता - विवेकबुद्धीही प्रत्येकात असते. शिक्षणाच्या सहाय्याने हि विवेकबुद्धी विकसीत करता येते. या भूमिकेतून सुधारकांनी पाश्चात्य शिक्षणावर भर दिला. धर्मसुधारकांनी पुरस्कारलेल्या या सुधारणा त्यांच्या मते विश्वधर्माच्या स्थापनेच्या दिशेने टाकलेले पाउल होते. त्याचे अंतिम ध्येय विश्वधर्म स्थापनेचे होते. त्यामुळे या लोकांनी विविध धर्मांचा अभ्यास केला होता. तसेच त्यातील मूल्यांचा स्विकारही केला होता. आर्य समाजाने धर्मातरितांना शुध्द करून परत हिंदू धर्मात घेण्यासाठी

शुध्दीकरण मोहीम उघडली. अशा प्रकारचे शुध्दीकरण करताना बाळशास्त्री जांभेकरांना हिंदू समाजातील सनातनींचा फार मोठा विरोध सहन करावा लागला.

सारांश:-

ऐहिकता, मानवतावाद, विवेकनिष्ठा, स्वातंत्र्य व समता या आधुनिक मुल्यांवर आधारित अशा धार्मिक व सामाजिक सुधारणांचा पुरस्कार काही विचारवंतांनी केला. त्यामुळे धार्मिक व सामाजिक व्यवस्थेकडे जाणीवपूर्वक पाहण्याचा नवा दृष्टीकोन तयार झाला. या सुधारणा चळवळींचे राष्ट्रवादाच्या संदर्भात महत्त्व मोठे होते. कारण एकतर सुधारकांचा दृष्टीकोन हा राष्ट्रवादी होता. आणि त्यांच्या कार्यामुळे राष्ट्राभिमान व राष्ट्रीय एकात्मता निर्माण होण्यासाठी मदत झाली.

ब्रिटीशांच्या झालेल्या पराभवाचे कारण भारतीय समाजाच्या अवनतीत आहे असे काही विचारवंतांचे मत होते. त्यांना भारतीय समाजात व प्रस्थापित धर्मांमध्ये अनेक दोष आढळले ब्रिटीश प्रशासन, ब्रिटीश अधिकारी, ख्रिस्ती धर्मउपदेशक व पाश्चात्य शिक्षण याद्वारे पाश्चात्य जगातील आधुनिक मुल्ये व विचार यांचा प्रसार या विचारवंतांमध्ये झाला होता. त्यातूनच समाजाची व धर्माची सुधारणा करण्याचे प्रयत्न या नव्या नेत्यांनी केले.

आगरकरांच्या मते स्वातंत्र्यासाठी समाज एकसंध असणे आवश्यक होते. परंतु भारतीय समाज अनेक दोषांमुळे, विशेषतः जातीभेदांमुळे दुभंगलेला होता. हा भेद व दोष दूर केल्या शिवाय हा देश, हा समाज आपला आहे. असे लोकांना वाटणार नाही. त्यामुळे साहजिकच आगरकरांना स्वराज्यासाठी आधी सामाजिक सुधारणा आवश्यक वाटली. सुधारकांनी एकीकडे भारतीय समाजावर टिका केली तर दुसरी कडे त्यांना भारतीय परंपरांचा, धर्माचा व संस्कृतीचा अभिमान ही होता. म्हणून आपल्याला या सुधारणा चळवळीमध्ये पुनरुज्जीवन दिसून येते. या सुधारणांची बिजे आपल्या इतिहासात, संस्कृतीत आहेत. हा त्यांचा विश्वास होता. म्हणूनच सुधारणाविषयी विचार मांडतांना सुधारकांनी नेहमी इतिहासाचा आधार घेतला. यातूनच इतिहासाकडे पाहण्याचा एक वेगळा दृष्टीकोन या काळात निर्माण झाला. एक राष्ट्रीयत्वाची भावना सुधारकांच्या विचारातून व कार्यातून दिसून येते. सामाजिक व धार्मिक सुधारणांचे क्षेत्र वरकरणी प्रादेशिक वाटले तरी ते राष्ट्रीय स्वरूपाचेच होते.

संदर्भ:-

1. जावडेकर, शं. द. आधुनिक भारत, कांठिनेंटल प्रकाशन, पुणे, १९७९ पुनर्मुद्रन
2. तळवळकर गोविंद, नवरोजी ते नेहरू, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई, १९८९, द्वितीयावृत्ती
3. Chandra, Bipin, India's struggle for independence 1857-1947, Viking, New Delhi, 1996
4. Desai, A.R. Social background of Indian Nationalism, Popular Prakashan Mumbai 1984, 5th edition reprint.
5. Limaue, Madhu, Indian National Movement-its Ideological and socio-economic dimensions. Radiant Publishers, New Delhi, 1989.
6. Mujumdar, R.C.(ed), The History and Culture of the Indian people, V01.X, British paramountcy and Indian Renaissance, Part 2 ,Bharatiya Vidya Bhavan Bombay, 1981,2nd edition.
7. Sarkar sumit, Modern India-1885-1947, macmillan Indian Limited, New Delhi, 1984 reprint.

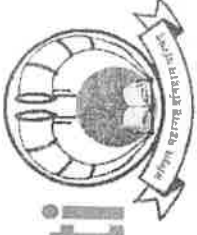
Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

ASHTI TALUKA SHIKSHAN PRSARAK MANDAL'S

Adv. B. D. Hambarde Mahavidyalaya, Ashti

Accredited by NAAC @ B⁺ Grade with 2.78 CGPA, ISO 9001:2015 Certified. Green Audited College
Tal. Ashti Dist. Beed - 414203 (M.S.)

& Akhil Maharashtra Itihas Parishad

A Three-Day Interdisciplinary International Webinar

CERTIFICATE

This is to certify that Prof/Dr/Shri Sakharam Wandhare

Form ATSPM's Adv. B. D. Hambarde Mahavidyalaya, Ashti

Delivered his lecture as a Resource person in A Three-Day Interdisciplinary International Webinar Organized by Akhil Maharashtra Itihas Parishad and Adv B D Hambarde Mahavidyalaya, Ashti as a joint venture from 12th to 14th June 2020. The content he shared was extremely informative and useful for all delegates.
Hence certified.

Dr. Satish Kadam
President, AMIP

Dr. Shivraj Bokade
Secretary, AMIP

Dr. Ravi Sathbhai
Local Secretary, AMIP

Dr. Sopan Nimbore
Principal, ABDHM, Ashti

vidyawartaTM International Multilingual Research Journal

Vidyawarta is peer reviewed research journal. The review committee & editorial board formed/appointed by Harshwardhan Publication scrutinizes the received research papers and articles. Then the recommended papers and articles are published. The editor or publisher doesn't claim that this is UGC CARE approved journal or recommended by any university. We publish this journal for creating awareness and aptitude regarding educational research and literary criticism.

*The Views expressed in the published articles, Research Papers etc. are their writers own. This Journal dose not take any libility regarding appoval/disapproval by any university, institute, academic body and others. The agreement of the Editor, Editorial Board or Publicaton is not necessary. Editors and publishers have the right to convert all texts published in Vidyavarta (e.g. CD / DVD / Video / Audio / Edited book / Abstract Etc. and other formats).
If any judicial matter occurs, the jurisdiction is limited up to Beed (Maharashtra) court only.*

<http://www.printingarea.blogspot.com>

विद्यार्वात: Interdisciplnary Multllingual Refereed Journal Impact Factor 7.041(IJIF)

जवाहर शिक्षण संस्थेचे

वैद्यनाथ कॉलेज, परळी—वैजनाथ

जि. बीड, महाराष्ट्र—४३१५१५

डॉ. बाबासाहेब आवेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद सलगनीत व वैद्यनाथ कॉलेज परळी वैजनाथ जि. बीड,

इतिहास, समाजशास्त्र व प्राणिशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित

एकदिवसीय राष्ट्रीय आंतरविद्याशाखीय ऑनलाइन चर्चासत्र

महाराष्ट्रातील दूरदृष्टी नेतृत्व: लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे.

०३ जून, २०२०

Editorial Board

Dr. R.K. Ippar
Principal

Vaidyanath College, Parli-Vaijnath

Dr. B.K. Shep
Convener

Dr. V.B. Gaikwad
Convener
Vaidyanath College, Parli-Vaijnath

Dr. R.D. Rathod
Convener

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

 Parshwardhan Publication Pvt.Ltd.

At.Post.Limbaganesh, Tq.Dist.Beed

Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295

harshwardhanpubli@gmail.com, vaidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors

INDEX

- 1) Gopinathji Munde Saheb: A Phoenix Who Fought for the Welfare of the Common Masses
Dr. Ramakant Dnyanobarao Mundhe, Parbhani 08
- 2) GOPINATH MUNDE : A HISTORICAL STEP
Dr. Anju Tiwari, Bilaspur, Chhattisgarh 13
- 3) Gopinath Munde and His Contribution to the Society
Dr Chandra Kanta Panda, Purulia, West Bengal 16
- 4) Visionary Leadership in Maharashtra: Loknete Gopinathrao Munde
Dr. P.L. Karad, Dist. Beed (MS) 20
- 5) A Great Politician: Gopinath Munde
Dr. Kavita S. Biyani, Latur 25
- 6) Public Leader Gopinathrao Munde's political career: A study
Sameer V. Renukdas, Parli-Vajinath 27
- 7) Gopinathrao Munde: The Voice of the Deprived Class
Dr. Jaybhaye Vitthal Khanduji, Sonpeth 33
- 8) सर्व सामान्याचे नेतृत्व लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे
प्राचार्य, डॉ. आर.के. इप्पर, परळी 37
- 09) लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे यांचे पुरोगामित्व: ओबीसी जनगणने संदर्भातील कार्य
प्राचार्य डॉ विठ्ठल घुले, परभणी 41
- 10) लोकनेते गोपीनाथ मुंडे यांचे सामाजिक विकासासाठी योगदान
डॉ. मीना प्रकाश कुटे, मुंबई 45
- 11) मंडल आयोगाबाबत लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे यांची भूमिका :- एक चिकित्सक अभ्यास
प्रा. डॉ. वंदना राजेश शिंदे, जि. सिंधुदुर्ग 49

36) बहुजन नायक: लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे प्रा.पांडुरंग मुंडे, ता. जि. लातूर	150
37) लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे यांच्या जीवनकार्याचा : एक दृष्टीक्षेप सौ. पाऊळबुध्दे अनुराधा रामभाऊ — प्रा. डॉ. अशोक कोरडे, जि. बीड	155
38) मराठवाडा विकासात लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे साहेबांची भूमिका डॉ. विश्वनाथ लिंबाजी फड, परळी-चै.	159
39) लोकनेता गोपीनाथ मुंडे प्रा डॉ श्रीहरी रंगनाथराव पितळे, जि. वाशिम	161
40) भटक्या विमुक्त जाती-जमातीच्या विकासात गोपीनाथ मुंडे यांचे योगदान डॉ, राजाराम रामा पिंपळपल्ले, हिंगोली	164
41) सामान्यातून निर्माण झालेले असामान्य नेतृत्व- ना. गोपीनाथ मुंडे प्रा. सोनवळकर रमेश शंकरराव, अंबाजोगाई	168
42) व्रीड जिन्ह्याच्या राजकारणात गोपीनाथराव मुंडे यांचे योगदान डॉ. सखाराम मारुती वांडरे, जि.बीड	173
43) लोकनेते गोपीनाथ मुंडे याचे जीवनकार्य: एक दृष्टीक्षेप प्रा. डॉ. संतराम प्रभाकर मुंडे, जि. लातूर	179
44) सामान्यातला असामान्य लोकनेता : मा. गोपीनाथराव मुंडे डॉ. मुंडे सविता गंगाधरराव, जालना.	181
45) गोपीनाथराव मुंडे एक अवलियाच (एक व्यक्तित्व दर्शन) डॉ. भालचंद्र गोविंदराव कुलकर्णी, वडव ि	185
46) लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे विरोधी पक्ष नेत्याच्या भूमिकेत प्रा दिलीप बाबुराव गायकवाड, परळी वैजनाथ	188
47) लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे एक बहुआयामी व्यक्तिमत्व व कार्य: एक अध्ययन डॉ. रेणुका द बडवणे, जालना	190
48) "महाराष्ट्रातील दूरदृष्टी नेतृत्व "लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे यांचा राजकीय जीवन संघर्ष चेतन धोंडीराम घुले, औरंगाबाद.	194

संपादकीय.....

मराठवाडा हा पूर्वीपासून मागासलेला विभाग म्हणून ओळखला जातो. या विभागात सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक समस्या मोठ्या प्रमाणात आहेत. या दुर्गम भागातील बीड जिल्ह्यातील परळी वैजनाथ हे एक बारा ज्योतिर्लिंगापैकी पाचवे ज्योतिर्लिंग म्हणून उल्लेख इतिहासात आलेला आहे. तसेच परळी येथील वैद्यनाथ मंदिर हे अद्य ज्योतिर्लिंग समजले जाते. येथील मिळालेल्या एका शिलालेखावरून हे मंदिर प्राचीन असावे असा अंदाज काढता येतो. पूर्वेकडील जुन्या घाटाच्या एका दगडावर इ. स. 1108 अशी नोंद आहे. त्यावरून येथील ज्योतिर्लिंग प्राचीन मंदिर आहे हे मात्र निश्चित सांगता येते. या ठिकाणी मराठवाड्यातील एक अग्रगण्य जवाहर शिक्षण संस्थेचे, वैद्यनाथ कॉलेज परळी वैजनाथ हे 1968 पासून ज्ञानदानाचे कार्य करत आहे.

आजच्या काळात संपूर्ण जगावर कोरोना साखळ्या संसर्गजन्य रोगाचे सावट पसरलेले आहे. आपल्या देशात व महाराष्ट्रात या रोगाची परिस्थिती भयावह निर्माण झालेली आहे. या रोगांचा फैलाव कमी होण्यासाठी शासन मोठ्या प्रमाणात प्रयत्न करत आहे. याच दरम्यान यूजीसी व विद्यापीठ यांनी वर्क फ्रॉम होम ही संकल्पना पुढे आणली. त्यानुसार प्राध्यापकांनी घरी बसून शैक्षणिक काम करावे, त्यामुळे प्राध्यापक व संशोधकांना शिक्षण क्षेत्राचा विस्तार करण्यासाठी व संशोधकांना वाव देण्यासाठी एक दिवसीय राष्ट्रीय आंतरविद्याशाखीय वेबिनार दि. 3 जून रोजी इतिहास, समाजशास्त्र व प्राणिशास्त्र विभागांतर्गत आंतरविद्याशाखीय राष्ट्रीय वेबिनारचे आयोजन "महाराष्ट्रातील दूदुष्टी नेतृत्व : लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे" या विषयावर होत आहे.

समकालीन महाराष्ट्राचा राजकीय इतिहास लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे यांच्या शिवाय पूर्ण होऊ शकत नाही. संपूर्ण भारत देशातील इतर मागासवर्गीय, दलित, वंचित, उपेक्षित व अल्पसंख्यांक समुदायांचा ते बुलंद आवाज होते. सामाजिक समतेसाठी होण्याकरिता आवाज उठवणाऱ्यांचा लोकनेता म्हणून त्यांची ख्याती होती. देशभरातील इतर मागासवर्गीयांच्या देशाच्या राजकीय पटलावर नावारूपास येत असताना त्यांचे अकाली दुर्दैवी निधन होणे हे बहुजन समाजाची फार मोठी हानी आहे. व्यक्ती संपतात, परंतु त्यांचे विचार हे अजरामर असतात. लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे साहेबांनी निर्माण केलेले सामाजिक न्यायाची विचारधारा आजही महाराष्ट्राला दीपस्तंभाप्रमाणे मार्गदर्शक घेत आहे.

महाराष्ट्राचे राजकीय, सामाजिक, आर्थिक व शेती विषयक प्रश्नाची उत्तम जाण असणारा तसेच ग्राम पातळीपासून ते देश पातळीवर सर्व राजकीय निवडणुकीचा अनुभव असणारा नेता म्हणून त्यांची ख्याती होती, असा नेता आपल्यातून निघून जाणे, ही महाराष्ट्रासाठी दुर्दैवी बाब आहे. या महामानवाच्या विचाराचा धागा पकडून आमच्या महाविद्यालयात लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे यांच्या 6 व्या पुण्यस्मरण दिनानिमित्त एक दिवशीय वेबिनारचे आयोजन करण्यात आले आहे. या कार्यक्रमाच्या उद्घाटक म्हणून बीड जिल्ह्याच्या खासदार डॉ. प्रीतमताई गोपीनाथराव मुंडे यांच्या हस्ते होणार आहे. कार्यक्रमाचे बीजभाषक पद्मश्री डॉ. तात्याराव लहाने, (संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन मुंबई) प्रमुख व्याख्याते, कुलसचिव डॉ. मीना कुटे (SNDT, विद्यापीठ मुंबई), श्री खिमेश बढिया (संघटक, संघर्ष वाहिनी व सचिव, विदर्भ प्राथमिक शिक्षक संघ, नागपुर) प्राचार्य डॉ. विठ्ठल धुले (राजर्षि शाहू कॉलेज परभणी) हे प्राध्यापक, संशोधक, विद्यार्थ्यांना यांना लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे साहेब यांच्या कार्याविषयी मार्गदर्शन करणार आहेत. त्याकरिता 370 प्राध्यापकांनी ऑनलाईन रजिस्ट्रेशन केलेले आहे. जवळ पास 62 शोधनिबंधाची आमच्याकडे आल्याची नोंद आहे. या वेबिनारच्या माध्यमातून आलेल्या शोधनिबंधाची पत्रिका प्रकाशित केली जाणार आहे या वेबिनारसाठी पश्चिम बंगाल, कर्नाटक, गुजरात आणि महाराष्ट्रातून प्राध्यापकांनी निबंध पाठविले आहेत.

हा वेबिनार आयोजित करण्याकरिता जवाहर शिक्षण संस्थेचे सन्माननीय अध्यक्ष मा. जुगलकिशोर लोहिया, उपाध्यक्ष डॉ. दे.प्र. मुंडे, श्री फुलचंदराव कराड, सचिव श्री दत्ताप्पा इटके, कोषाध्यक्ष श्री मुरेश अग्रवाल तसेच संस्थेचे सर्व पदाधिकारी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आर. के. इप्पर, उपप्राचार्य डॉ. व्ही. जे. चव्हाण, डॉ. जे. व्ही. जगतकर, प्राध्यापक प्रतिनिधी प्रा. डी. के. आंधळे यांनी सहकारी केल्याबद्दल त्यांचा आभारी आहे तसेच आमचे सर्व प्राध्यापक मित्र, शिक्षकेतर कर्मचारी, सेवक वर्ग तसेच ज्ञात-अज्ञात यांनी आमहाला प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष रीतीने सहकार्य केले त्यांचा मनःपूर्वक आभार मानतो. या वेबिनार मध्ये आलेल्या शोधनिबंधाची अल्पावधीत शोधनिबंध स्मरणिका तयार करून दिल्याबद्दल विद्यावार्ता पब्लिकेशन परळी वैजनाथ व त्यांचे सर्व कर्मचारी बांधव यांचे मनःपूर्वक आभार.....

धन्यवाद!

नागन्यायक

-डॉ. बाबासाहेब शेष, इतिहास विभाग प्रमुख-फोन न.9922224155

-डॉ. रमेश राठोड, समाजशास्त्र विभाग प्रमुख-फोन न. 9922224511

-डॉ. व्ही. वी. गायकवाड, प्राणीशास्त्र विभाग-फोन न. 9423324891

वैद्यनाथ कॉलेज, परळी-वैजनाथ

बीड जिल्ह्याच्या राजकारणात गोपीनाथराव मुंडे यांचे योगदान

डॉ. सखाराम मारुती वांदरे

इतिहास विभाग प्रमुख,

बी.डी.हंबर्डे महाविद्यालय, आष्टी ता.आष्टी जि.बीड

प्रस्तावना :

मराठवाड्यातील प्राचीन संस्कृती प्रधान जिल्हा म्हणून ओळख असलेला 'बीड' जिल्हा महाराष्ट्र आणि मराठवाड्याच्या केंद्रस्थानी आहे. हा जिल्हा पूर्वी हैदराबाद राज्यातील मराठी भाषिका पैकी एक जिल्हा असून हैदराबादच्या निजामाची राजवट या जिल्ह्यावर होती.

या जिल्ह्याची भौगोलिक स्थिती स्पष्ट करताना याचे तीन भौगोलिक विभाग पडतात. एक उत्तरेकडून दक्षिण गंगा म्हणून ओळखली जाणारी गोदावरी नदी व तिची उपनिधि सिंदफणा यांच्या खोऱ्यातील सखल भाग; ज्यामध्ये गेवराई व माजलगाव या दोन तालुक्यांचा बराचसा भाग व्यापलेला आहे. यांची विशेष ओळख म्हणून त्याला 'गंगथडी' असे संबोधले जाते. "The Lowland Bhir consists of the Godavari Valley Proper or the 'Gangthadi' on the north, The sindphana Valley along with its tributary valley and the inter fluent between these." बीड जिल्ह्याच्या भौगोलिक सीमा विस्तारामध्ये जिल्ह्याच्या दक्षिणेकडील बालाघाट रांगास विशेष महत्त्व आहे. दख्खनच्या काळ्या थरातील दगडांचा हा प्रदेश डोंगर माथ्यावरील समतल भाग व त्यावरून वाहणारी मांजरा ही नदी एक विशेष ओळख आहे. बीडच्या भौगोलिक विस्ताराची तिसरी महत्त्वाची वाजू म्हणजे पश्चिमेकडील आष्टी तहसील चा भाग होय. जो सिना नदी पात्राचा भाग म्हणून ओळखला जातो. या जिल्ह्याला मराठवाडा विभागातील विविध जिल्ह्यांच्या सीमा स्पर्श करतात. जिल्ह्याच्या उत्तरेस औरंगाबाद व जालना जिल्हा असून पूर्वेला परभणी व लातूर जिल्हे आहेत. दक्षिणेस उस्मानाबाद जिल्ह्याची सीमा असून पश्चिमेस अहमदनगर जिल्ह्याची सीमा आहे. जिल्ह्याची प्रशासकीय रचना पाहता पूर्वी सात तालुके होते. सद्यस्थितीमध्ये-बीड, माजलगाव, परळी, धारूर, गेवराई, वडवणी, अंबाजोगाई, आष्टी, पाटोदा, केज, शिरूर (कासार) असे एकूण अकरा तालुके आहेत. मराठवाड्याच्या मध्यवर्ती ठिकाणी बीड जिल्हा वसलेला असून जिल्ह्याचे क्षेत्रफळ 106153 चौ. कि.मी. आहे आणि महाराष्ट्राच्या 3.44% एवढे क्षेत्रफळ आहे. यापैकी 324.9 चौ. कि.मी. क्षेत्रफळ नागरी भागाने व्यापलेली आहे. तर तर चौरस किमी क्षेत्रफळ ग्रामीण भागाने घातलेले आहे 103.80.4 चौ. कि.मी. क्षेत्रफळ ग्रामीण भागाने व्यापलेले आहे. वर्तमान स्थितीत जिल्ह्यात एकूण 1365 गावे आहेत व 1018 ग्रामपंचायत आहेत. जिल्ह्यात सहा नागरी क्षेत्र असून त्यापैकी बीड वर्ग नगरपरिषद आहे तर परळी जिल्ह्यात 6 नागरी क्षेत्र असून त्यापैकी 'बीड' अ वर्ग नगरपरिषद आहे. तर परळी व अंबाजोगाई येथे 'ब' वर्ग नगरपरिषद असून गेवराई माजलगाव धारूर येथे 'क' वर्ग नगरपरिषद आहेत. जिल्ह्यात एकूण आठ कृषी उत्पन्न बाजार समित्या अकरा तालुके आणि अकराच पंचायत समित्या आहेत. महसुलाच्या सोयीसाठी जिल्ह्याचे दोन भाग आहे. पहिल्या विभागात-बीड, गेवराई, पाटोदा, आष्टी व शिरूर हे तालुके आहेत. तर दुसऱ्या विभागात- अंबाजोगाई, परळी, धारूर, केज, माजलगाव, वडवणी हे तालुके आहेत. बीड जिल्ह्यातील राजकीय वारशा मध्ये

काँग्रेस, कामगार किसान पक्ष, पिपल्स डेमोक्रेटिक फ्रंट, साम्यवादी पक्ष, शिवसेना, भारतीय जनता पक्ष, शेतकरी कामगार पक्ष, जनता दल इत्यादी पक्षांनी आपले अस्तित्व कमी-अधिक प्रमाणात दाखवून दिले आहे. बीड जिल्ह्यातील गेवराई तालुक्यात शिवाजीराव पंडित, माजलगाव तालुक्यात सुंदरराव सोळंके, पाटोदा व चौसाळा मतदारसंघात शिरसागर घराण्यातील केशरबाई क्षीरसागर व जयदत्त क्षीरसागर, आष्टी तालुक्यात भीमराव धोंडे, केज तालुक्यात बाबूराव आडसकर, डॉ. विमल मुंदडा व अशोकराव पाटील आणि रेणापूर मतदार संघामध्ये रघुनाथराव मुंडे व गोपीनाथराव मुंडे यांचे नेतृत्व प्रभावशाली राहिले. 1995 सेना-भाजपला महाराष्ट्रात भरघोस यश मिळाले व बीड जिल्ह्यातील गोपीनाथराव मुंडे यांना उपमुख्यमंत्री पदी निवड झाली.

जीवन परिचय:

गोपीनाथराव मुंडे यांचा जन्म नाश्ना ता. परळी जि. बीड येथील एका सामान्य शेतकरी कुटुंबात 12 डिसेंबर 1949 ला झाला. वडील पांडुरंगराव व आई लिंगबाबाई हे कष्टकरी शेतकरी होते. मुंडे यांचे प्राथमिक शिक्षण नाश्ना येथेच झाले पुढे माध्यमिक शिक्षण परळी येथे जिल्हा परिषद शाळेत झाले. पुढील शिक्षणासाठी ते स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय अंबाजोगाई येथे आले. त्यांनी बी.कॉम. बी.जी.एल.चे शिक्षण पूर्ण केले. त्यांचा विवाह 21 मे 1978 ला प्रज्ञा महाजन यांच्यासोबत झाला. त्यांना पंकजा, प्रीतम, व यशश्री या तीन मुली आहेत. विद्यार्थी चळवळीमध्ये सहभागी होऊन ते गटनेते झाले. गोपीनाथराव मुंडे राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघामध्ये प्रवेश केला. येथूनच आपल्या राजकीय जीवनाची सुरुवात केली. आमदार म्हणून निवडून येण्यापूर्वी त्यांनी सामाजिक राजकीय क्षेत्रात आपली ओळख निर्माण केली होती. ती अशी, "1969-70 मध्ये अखिल भारतीय विद्यार्थी परिषद, अंबाजोगाई, शाखेचे मंत्री. 1970--71 मध्ये अ. भा. विद्यार्थी परिषद महाराष्ट्र प्रदेश सदस्य, 1972-73 मध्ये पुणे विधी महाविद्यालयात चिटणीस, 1974 साली जयप्रकाश नारायण मानपत्र समिती पुणे चे अध्यक्ष, 1977 मध्ये जिल्हा जनता पक्षाचे सरचिटणीस, तसेच महाराष्ट्र राज्य जनता पक्षाचे सदस्य, 1978 मध्ये महाराष्ट्र जनता पक्षाचे सरचिटणीस, 1980 मध्ये महाराष्ट्र भारतीय जनता पक्षात सदस्य, जनता युवा मोर्चा महाराष्ट्र प्रदेश अध्यक्ष, एस.टी. दरवाढ विरोधी आंदोलनात भाग, आणीबाणी काळात 16 महिने कारावास, 1979-80 मध्ये बीड जिल्हा परिषदेचे सदस्य व जून 1980 मध्ये सदस्यत्वाचा राजीनामा, 1980 मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेचे सदस्य म्हणून निवड. महाराष्ट्रातील विधानसभेत ते 1980 ते 2009 पर्यंत सदस्य राहिले. बीड जिल्ह्यातून खासदार म्हणून निवडून आल्यानंतर त्यांना मे 2014 मध्ये नरेंद्र मोदी मंत्रिमंडळात समाविष्ट केले.

स्पष्ट आहे की गोपीनाथराव मुंडे यांचे व्यक्तित्व एका चळवळी व संघर्षशील कार्यकर्त्यांचे आहे. त्यांनी पुढील काळात ही अनेक आंदोलने मोर्चे काढून जनसामान्यांच्या प्रश्नावर सरकारला लक्ष देण्यास भाग पाडले त्यांचे संघटन कौशल्य ही उत्कृष्ट होते. म्हणूनच त्यांनी जिल्ह्यात कार्यकर्त्यांची सर्वात मोठी व सशक्त फलटण निर्माण केली. स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे पासून नेतृत्वाची सुरुवात करून त्यांनी आमदार, खासदार, उपमुख्यमंत्री व अनेक महत्त्वाच्या पदांवर राहून कार्यभार सांभाळला आहे.

गोपीनाथराव मुंडे व भारतीय जनता पक्ष

गोपीनाथराव मुंडे यांनी सन 1980 पासून बीड जिल्ह्यातून भारतीय जनता पक्षाचे विधानसभेत प्रतिनिधित्व केले आहे. जिल्ह्यातील भा.ज.पा.चे पहिले आमदार म्हणून रेणापूर मतदार संघातून गोपीनाथराव मुंडे हे निवडून गेले. येथून पुढे त्यांनी जिल्ह्यातच नव्हे तर संपूर्ण महाराष्ट्रातच पक्ष वाढ करून पक्षाला बळकटी देण्याचे कार्य केले.

बहुजन, हरिजन, कष्टकरी, शेतकरी, दलित मागास, भटके व तरुण इत्यादी घटकांचा दर्जा उंचावला जावा. त्यांचा सर्वांगीण विकास साधला जावा म्हणून त्यांच्या प्रश्नांवर अनेक वेळा आवाज उठवून चळवळी, आंदोलने, मोर्चे, परिषदा, सभा-संमेलने इत्यादी च्या माध्यमातून त्यांना संघटित करण्याचे कार्य केले. सहाजिकच यातून पक्ष वाढ मोठ्या प्रमाणावर झाली असे दिसून येते. त्यांच्या या पक्षीय कार्याबद्दल संक्षिप्तपणे म्हटले गेले आहे की 1987- 90 या काळात मुंडे गावो-गाव फिरले. गावकर्यांचे प्रश्न घेऊन गावोगाव संघर्ष उभारला. त्या वेळी बीड जिल्ह्यात कम्युनिस्ट आणि काँग्रेस यांचे जबरदस्त प्राबल्य होते. पण मुंडे यांनी धडाडीने केलेल्या संघर्षामुळे जनसंघाला आणि नंतर भाजपाला नवी ओळख मिळाली. एकूणच गोपीनाथराव मुंडे यांनी पक्षाला बळकटी देण्याचे कार्य केले.

!बीड जिल्ह्याच्या राजकारणात गोपीनाथराव मुंडे यांचे योगदान:

आपल्या प्रथम आमदारकीच्या काळात त्यांनी पक्ष वाढीवर विशेष लक्ष दिले. याबरोबरच जनतेचे प्रश्न घेऊन लढे दिले. विधानसभेमध्ये ही त्यांनी राज्यातील सामान्य जनतेच्या समस्यांवर अनेक वेळा प्रश्न उपस्थित केले. त्यांचे स्वरूप पुढीलप्रमाणे होते. (19 ऑगस्ट 1981) विजेच्या बिलावर व्याजआकाण्याबाबतचा निर्णय, (21 ऑगस्ट 1990) गेवराई तालुक्यात वादळी वारे व पावसामुळे मेलेल्या मेंढ्यांचे नुकसान भरपाई, (31 मार्च 1982) पाटोदा तालुक्यासाठी संजय गांधी स्वावलंबन योजनेअंतर्गत 1981- 82 वर्षासाठी मंजूर झालेल्या रकमेचा विनियोग न करण्याची कारणे, (26 मार्च 1983) प्रादेशिक असमतोल दूर करण्यासाठी शासनाने कालबद्ध कार्यक्रम आखणे यावर भाषण व सूचना करून मागण्या मांडल्या. (22 एप्रिल 1983) मराठवाड्याच्या विकासातील असमतोल व मागासलेपण दूर करणे यावर ही भाषण व सूचना केल्या, (29 नोव्हेंबर 1983) राज्यात नुकत्याच संपलेल्या पावसाळ्यात अतिवृष्टीमुळे झालेले नुकसान इत्यादी स्वरूपाचे प्रश्न त्यांनी उपस्थित केले. त्यांच्या विधानसभेतील कार्याचा संक्षिप्त आढावा यावरून असे लक्षात येते की, त्यांनी स्वतःच्या मतदारसंघात पुरताच विचार न करता संपूर्ण महाराष्ट्रातील जनतेच्या प्रश्नांना वाचा फोडण्याचे काम केले.

विधानसभा निवडणूक 1985 मध्ये त्यांना पराभव स्वीकारावा लागला. तरीही ते डगमगले नाही. नव्या उमेदीने कार्य करत राहिले. राज्यात दुष्काळी परिषद घेतली, ज्वारी परिषद भरवली. दुधाला माफक भाव मिळावा म्हणून आंदोलन केले. राज्यातील विविध प्रश्नांसाठी मुंबई व नागपूर विधिमंडळ अधिवेशनावर शेतकरी सामान्यांचे मोर्चे काढले. 1989 ला नागपूर विधानसभेवर कर्ज मुक्ती साठी शेतकर्यांचा प्रचंड मोर्चा काढला. कर्जमुक्तीचा हा लढा यशस्वी ठरला. शासनाने कर्जमुक्तीचा निर्णय घेतला. त्यांच्या या कार्याची पावती म्हणून जनतेने 1990 च्या विधानसभेच्या निवडणुकीत प्रचंड मताधिक्य देऊन विधानसभेवर पाठवले. 1990 ते 1995 च्या काळात त्यांनी विधानसभेत अनेक प्रश्न मांडले त्यातील काही ठळक प्रश्न पुढील प्रमाणे आहेत. नेकनूर (ता. जि. बीड) येथील कुटील रुग्णालयाच्या बांधकामास होणारा विलंब, आष्टी तालुक्यातील (जि. बीड) डोईठाण ते महिंदा रस्त्याचे खडीकरण व डांबरीकरण, महाराष्ट्र राज्य वीज महामंडळाची विविध ग्राहकांकडे असलेली थकबाकी हळब (ता. अंबाजोगाई जिल्हा बीड) येथील शैल्य मल्लिकार्जुन शिक्षण संस्थेबाबत, बीड जिल्ह्यातील तालुके 'डी' उद्योग झोनमध्ये समाविष्ट केल्याने तेथील उद्योजकांनी केलेली तक्रार, जवळबन (ता. केज जि. बीड) येथील लघुपाटबंधारे प्रकल्पाचे काम इत्यादी प्रकारचे विविध प्रश्न त्यांनी मांडले व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी सतत पाठपुरावा करून ती कामे पूर्ण करण्याचा प्रयत्न केला. याशिवाय सन 1991 राज्यात विशेषत विदर्भ-मराठवाडा येथे निर्माण झालेली दुष्काळ परिस्थितीवर विधानसभेत जोरदार भाषण देऊन सरकारचे लक्ष या भागाकडे केंद्रित केले. 1992 ला अनुदान करिता पूरक मागण्यांमध्ये दुष्काळी परिस्थितीवर मात करण्यासाठी रोजगार पिण्याचे पाणी आणि जनावरांचा चारा

उपलब्ध करण्यासाठी उपाययोजना करण्याची त्यांनी मागणी केली. बीड जिल्ह्यातील तालुके'डी' उद्योग झोनमध्ये समाविष्ट केल्याने तेथील उद्योजकांनी केलेली तक्रार यावर गोपीनाथरावांनी पुढीलप्रमाणे प्रश्न मांडला-"10303 सर्व गोपीनाथराव मुंडे(रेणापूर) हरिभाऊ बागडे (औरंगाबाद-पूर्व)एकनाथ खडसे (एदलाबाद): सन्माननीय उद्योगमंत्री पुढील गोष्टीचा खुलासा करतील काय-1) बीड जिल्ह्यातील गेवराई, माजलगाव, अंबाजोगाई व बीड हे तालुके 'डी' उद्योग झोन मध्ये समाविष्ट करण्यात आल्याची व त्यामुळे बीड जिल्ह्यातील उद्योजकांना 5 टक्के सबसिडी कमी मिळणार असल्याची तक्रार दि.28 ऑगस्ट 1993 रोजी गेवराई जिल्हा बीड येथील उद्योजक श्री.सुरेश राका यांनी मा.उद्योग मंत्र्यांकडे केली आहे हे खरे आहे:2) असल्यास, सदरहू तक्रारीच्या अनुषंगाने शासनाने कोणती कारवाई केली आहे काय:3) अद्याप कारवाई केली नसल्यास विलंबाची कारणे काय आहेत?

श्री.जवाहरलाल दर्डा : 1) होय. 2) व 3) सामूहिक प्रोत्साहन योजना, 1993चा तरतुदी दि.20 मे 1993 च्या शासन निर्णयाद्वारे समाहित करण्यात आल्या. सामूहिक प्रोत्साहन योजना, 1993 च्या तरतुदीनुसार राज्यातील तालुक्यांचे औद्योगिक विकासाच्या दृष्टीने "अ, ब, क, ड, व ड + "असे वर्गीकरण करण्यात आलेले आहे. सदर वर्गीकरणात बदल करण्याबाबत प्राप्त झालेल्या निवेदनांची तपासणी करण्यात येत आहे. दरम्यानच्या काळात मुंबई उच्च न्यायालय औरंगाबाद खंडपीठ यांनी दि.20 मे 1993 चे शासन निर्णयास स्थगिती दिलेली असल्याने प्रकरण न्यायप्रविष्ट आहे."स्पष्टच आहे की गोपीनाथ मुंडे यांनी शेती,सिंचन,आरोग्य, शिक्षण,रस्ते,दुष्काळ निवारण,अतिवृष्टी, नैसर्गिक आपत्ती व नुकसान भरपाई इत्यादी बरोबरच जिल्ह्याच्या औद्योगिक विकासातील अडथळे दूर करण्यासाठी प्रयत्न केले.

सन 1995 च्या काळात राज्यांमध्ये सर्वत्र भाजप- शिवसेनेचे वारे वाहत होते. बीड जिल्ह्यात गोपीनाथरावांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा प्रभाव वाढला होता. भाजप हा सर्वात मोठा पक्ष आहे व जिल्ह्याचा विकास गोपीनाथरावांच्या प्रयत्नाने होऊ शकतो ही भावना वाढीस लागली. याशिवाय त्यांनी जिल्ह्यातील अनेक कामांसाठी जिल्हा परिषद व विधानसभेच्या माध्यमातून प्रयत्न केले होते. रेणापूर मतदार संघाचा व परळी शहराचा बराचसा विकास साधला होता. म्हणूनच 1995 च्या निवडणुकीत तिसऱ्यांदा त्यांना जनतेने निवडून दिले. भाजप-शिवसेनेचे युती शासन महाराष्ट्रात सत्तेवर आले आणि उपमुख्यमंत्री गोपीनाथराव मुंडे यांची नियुक्ती झाली. त्यामुळे बीड जिल्ह्याच्या शिरपेचात मानाचा तुरा रोवला गेला. 1985 ते 1999 या काळातील त्यांच्या प्रमुख योगदानाचा संक्षिप्त आढावा येथे घेणे अपरिहार्य ठरते. तो पुढील प्रमाणे होय -" महाराष्ट्राचे उपमुख्यमंत्री म्हणून निवड ग्रह, अर्थ, पाटबंधारे, ऊर्जा इत्यादी खात्यांचा कार्यभार समर्थपणे सांभाळला. राज्याच्या विकासाला गती देऊन राज्याला नवी दिशा दिली.1) संघटित गुन्हेगारी विरोधात मोका कायदा 2) गुंतवणुकदारांना संरक्षण देणारा कायदा 3) भटके-विमुक्त जमाती साठी वेगळे मंत्रालय 4) इतर मागास जाती व आर्थिक दुर्बलांच्या विकासाकरिता स्वतंत्र महामंडळ 5) पोलीस मॅन्यूअलमधून गुन्हेगार म्हणून उल्लेखित जाती काढून टाकल्या.6) चारशे गुंडांना यमसदती पाठवून मुंबई व राज्यातील गँगवार संपुष्टात आले. दंगा मुक्त महाराष्ट्र अशी प्रतिमा निर्माण केली. सहकार चळवळीला नवी दिशा आधुनिक तंत्रज्ञान व कार्यक्षम व्यवस्थापन कमी वेळात व कमी पैशात जास्त उत्पादन या त्रिसूत्रीचा अवलंब करून चालवलेल्या देशातील सर्वोत्तम साखर कारखाना, वैद्यनाथ सहकारी साखर कारखान्याचे अध्यक्ष, राज्यात 30 नव्या साखर कारखान्यांची निर्मिती. साखर उद्योगासह नवी दिशा दिली. उसापासून थेट इथेनॉल निर्मिती करणाऱ्या देशातील पहिल्या प्रकल्पाची उभारणी केली.त्याचे मा.लालकृष्ण अडवाणी यांनी उद्घाटन केले.

गोपीनाथराव मुंडे यांनी रेणापूर मतदारसंघाचा कायापालट घडवून आणला. सिंचन क्षेत्र वाढून, वैद्यनाथ सहकारी साखर कारखाना उभा केला व इथेनॉल निर्मिती प्रकल्प उभा केला. याबरोबरच पानगाव येथे पत्रेगेश्वर शुगर मिल खाजगी तत्वावरील साखर कारखाना उभा केला. या कारखान्यांच्या माध्यमातून ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांच्या उसाला उच्चतम हमीभाव देऊन शेतकऱ्यांच्या जीवनात आर्थिक क्रांती घडवून आणली. संत जगमित्र सहकारी सूतगिरणी उभारून शेतकऱ्यांच्या कापसाला बाजारपेठ उपलब्ध करून योग्य भाव मिळवून दिला. परळी शहराचा भविष्यातही झाला नसता एवढा विकास साधला. 'स्वच्छ शहर- सुंदर शहर योजना राबवून रस्ते, डांबरीकरण, सिमेंट रस्ते, उड्डाणपूल निर्माण केले. रेणापूर मतदार संघातील अनेक गावांचे रस्ते डांबरीकरण केले. रेणापूर ला तालुक्याचा दर्जा मिळवून त्या ठिकाणी न्यायालय, पंचायत समिती, बस स्थानक विश्रामग्रह, पोलीस स्टेशन, सार्वजनिक बांधकाम विभाग उभारून त्यांच्या सुसज्ज अशा इमारती उभ्या केल्या. शैक्षणिक क्षेत्रातही आमूलाग्र बदल घडवून आणला. वेगवेगळ्या गावांच्या ठिकाणी विद्युत जोडणी साठी 133 के.व्ही. उपकेंद्रे पाणीयोजना, प्राथमिक आरोग्य केंद्रे निर्माण केली. म्हणूनच आजही ते लोकप्रिय आहेत. आपल्या कार्याची साक्ष देताना गोपीनाथराव मुंडे म्हणतात

"प्रिय मतदार बंधु भगिनींनो, सप्रेम नमस्कार 1995 साली राज्याचे उपमुख्यमंत्रीपद आपल्या आशीर्वादाने मला मिळाले. उपमुख्यमंत्रीपदाचा साडेचार वर्षांच्या कार्यकाळात गेली पंचवीस वर्ष मी मतदार संघाच्या विकासाचे पाहिलेले स्वप्न पूर्ण करू शकलो. रेणापूर तालुक्याची निर्मिती मतदारसंघातील कोरडवाहू शेती पाण्याखाली आणण्यासाठी भंडारवाडी, गुंजाळवाडी, दैठणाघाट, मुरंबी, मोरवड येथे साठवण तलाव उभारले. या भागात वीज होती, पण ती सुरळीत मिळत नव्हती. त्यासाठी मतदार संघात पंधराहून अधिक सबटेशन उभा केली. गेल्या दहा वर्षांच्या काळात सोळा हजाराहून अधिक दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबांना घरकुले मिळवून दिली. शेतकऱ्यांच्या जीवनात आर्थिक क्रांती घडवण्यासाठी वैद्यनाथ सहकारी साखर कारखाना, जगमित्र सहकारी सूतगिरणी या प्रकल्पांमुळे मतदारसंघातील साडेतीन हजार युवकांना रोजगार उपलब्ध झाला आहे. या विविध प्रकल्पांमुळे शेतकऱ्यांच्या जीवनात आलेल्या आर्थिक क्रांतीमुळे कूडात राहणारा शेतकरी आज तारसा च्या घरात राहताना दिसून येतो. मतदार संघातील प्रत्येक गावापर्यंत रस्ता, वीज आणि पाणी या मूलभूत सुविधा पुरविण्याचा प्रयत्न केला आहे. हे सर्व आपल्या आशीर्वादामुळेच करू शकलो".

रेणापूर मतदार संघातील आमदारांच्या राजकीय-सामाजिक व इतर योगदानाचा अभ्यास करताना असे जाणवते की रेणापूर मतदारसंघातील प्रारंभीच्या काळातील आमदार वामनराव देशमुख, गंगाधर आप्पा चौधरी, अण्णासाहेब गीते, व रघुनाथराव मुंडे यांच्या काळात तालुक्यांच्या व मतदारसंघाचा विकास हा मंद गतीनेच झाला. पंडितराव दौंड यांचा पाच वर्षांचा काळ मात्र वादळी ठरला त्यांनी खऱ्या अर्थाने विकास कसा व्हायला पाहिजे हे दाखवून देण्याचे प्रयत्न केले. पुढे मात्र गोपीनाथराव मुंडे यांना प्रदीर्घ काळ या मतदार संघाची व बीड जिल्ह्याची सेवा करण्याची संधी मिळाली. त्यांनी खरोखरच परळी व रेणापूर सह खेड्यापाड्यांचा विकास साधला आहे.

निष्कर्ष-

गोपीनाथराव मुंडे हे महाराष्ट्र राज्यात भारतीय जनता पक्षाचे चेहरा होते. विधानसभेत भारतीय जनता पक्षाचे विरोधी पक्ष नेता म्हणून त्यांनी नेतृत्व केले होते. त्यांचे नाव महाराष्ट्रामध्ये जनता पार्टी वाढविणाऱ्या मध्ये होते. ते मागासवर्गीयांमध्ये चांगला प्रभाव असलेले ओबीसी नेते होते. गोपीनाथराव मुंडे यांनी बीड जिल्ह्याच्या राजकारणात विकास करून कायापालट घडवून आणला. त्यांनी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या माध्यमातून शेती सुधार, सिंचन सुधारित शेती, मोठ्या दुग्ध-

व्यवसाय,रस्ते,शिक्षण,आरोग्य व पाणीपुरवठ्याची मोठ्या प्रमाणात कामे केली गेली. त्यामुळे ग्रामीण भागाचा कायापालट झाला. नगरपालिकेच्या माध्यमातून शहरांचा विकास साधला गेला. यात बीड, परळी, अंबाजोगाई ही शहरे अधिक विकसित झाली. शेतीच्या क्षेत्रात आमूलाग्र बदल घडवून शेतकरी जीवनात आर्थिक क्रांती झाली. मोठ्या प्रमाणात रोजगार उपलब्ध झाला. कारखानदारी,उद्योग,व्यवसाय वाढीस लागले. रेणापूर मतदार संघाचा विकास गोपीनाथराव मुंडे यांनीच साधला. रेणापूर तालुका निर्माण करून परळी तालुक्याच्या औद्योगिक विकासाला चालना दिली. ऊस कारखानदारी सुरू करून सर्वाधिक भाव दिला व देशातील पहिला इथेनॉल प्रकल्प सुरू केला. याच बरोबर सर्वेसर्वा गोपीनाथ मुंडे यांनी जिल्ह्यात पक्ष मजबूत बनवून काँग्रेसला पिछाडीवर टाकले. सामूहिक विवाह चळवळीत गोपीनाथराव मुंडे यांचे योगदान महत्त्वाचे आहे.

संदर्भ साधने :

- 1)Setu Madhav Pagadi - The Beed District Gazette
- 2) महाराष्ट्र विधानमंडळ विधानसभा व विधान परिषद सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय (1980 - 85) - महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय मुंबई 1982
- 3) सं.राजेंद्र सरग जिल्हा माहिती अधिकारी, बीड.- बीड जिल्हा निवडणूक पूर्वपीठिका 2004
- 4)www.wikipedia
- 5) सं.रत्नाकर मोतिराम वरपे - दै.झुंजार नेता शनिवार, दि.12 डिसेंबर 2009 मा. खा.गोपीनाथराव मुंडे,विशेषांक
- 6) वचनपूर्ती व वचननामा आ. गोपीनाथ मुंडे - अध्यक्ष, भाजपा परळी, अंबाजोगाई रेणापूर
- 7) सं.सुंदर लटपटे - साप्ताहिक महाराष्ट्र 15 डिसेंबर 2003

Principal
Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed

Jawahar Education Society's

Vaidyanath College

Parli-Vaijnath, Dist- Beed (MS)
NAAC Reaccredited with 'B' Grade.

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad affiliated and Department of History, Sociology & Zoology, Vaidyanath College, Parli-Vaijnath organized One Day National level Interdisciplinary Online Seminar on

'Visionary Leadership in Maharashtra: Loknete Gopinathrao Munde'

Certificate

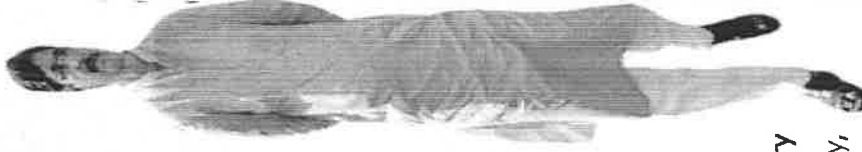
This is to Certify that Dr./Mr./Mrs. Dr. Sakharam Maruti Wandhare, Ad. B.D.Hambarde Mahavidyalaya, Ashti has participated and completed the One Day National Level Interdisciplinary Online Seminar on 'Visionary Leadership in Maharashtra: Loknete Gopinathrao Munde' organized by Dept. of History, Sociology and Zoology, Vaidyanath College, Parli-Vaijnath, Dist.- Beed (MS) on 03 June, 2020.

Dr. B.K. Shep
Convener

Dr. R.D. Rathod
Convener

Dr. V.B. Gaikwad
Convener

Dr. R.K. Ippar
Principal

ASHTI TALUKA SHIKSHAN PRASARAK MANDAL'S

Adv.B.D. HAMBARDE MAHAVIDYALAYA

Ashti, Dist. Beed - 414 203 ☎282532, 282101

NAAC B⁺⁺ Grade

President. Er. K. B. Hambarde

Principal. Dr. S. R. Nimbore

No. ABDHMA / 2020 -2021 / 05

Date: 01 / 06 / 2020

To,
Dr. Sakharam Wandhare,
Head,
Department of History,
ATSPM's Adv. B. D. Hambarde Mahavidyalaya, Ashti

Subject: Invitation as Resource Person for Interdisciplinary International Webinar

Hon'ble Sir,

We are pleased to invite you as a **Resource Person** at Technical session of **Interdisciplinary International Webinar** organised by **Akhil Maharashtra Itihas Parishad & Adv. B. D. Hambarde Mahavidyalaya, Ashti** on **12th -14th June 2020**. It would be privilege that you spare some of your valuable time to grace this academic endeavour and enlighten the gathering of the academicians with your experience.

Thanking you.

Principal

Adv.B.D.Hambarde Mahavidyalaya
Ashti, Tal. Ashti, Dist. Beed